

विश्वतर

(पूधा: प्याखं)

धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशुली'

विश्वन्तर

(पूधाः प्याखं)

चवमि

धर्मरत्न शाक्य (त्रिशूली)

झतापोल तजाःफः

ललितपुर

Dhamma.Digital

बुद्धसम्बत् २५३४

नेपालसम्बत् १९९९

प्रकाशक -

नेमरत्न वज्राचार्य

सर्वाधिकार सुरक्षित

प्रथम संस्करण - १०००

मूः- १०।-

थाकू :-

शोभाभगवती प्रिन्टिङ्ग प्रेस

क्षेत्रपाटी, ढल्को, काठमाडौं

फोन नं. २१२ ५६१

पिका:पाखे

ःह्यागु विद्याया साहित्य ज्वीमा च्वया: पिकायेकं उकिया प्रचार प्रसार ज्वीमखु । प्रचार प्रसार मयायेकं उकिया मू नं उलि च्वनिमखु । उकि च्वयेगु गुलि महत्वपूर्ण, पिकायेगु नं उलि हे महत्वपूर्ण । अथे हे च्वीपि गुलि मूल्यवान् जुइ पिकाईपि नं उलि हे मूल्यवान् जुइ । थये हे भा:पा बुद्धधर्मय् महत्वपूर्णगु दानपारमितायात क:घाहा बोधिसत्व विश्वन्तर राजकुमारया दानवीरतायात न्ह्यथना: च्व:गु थुगु सफू पिकाया: जनतपक्षय् तयेगु पुण्यया खं भा:पा पिथनागु जुल ।

थ्व सफूया च्वमि धर्मरत्न शाक्य भासं सिसेनिसे हे बौद्ध आचरण कथं जुया: बुद्धधर्म सम्बन्धी आचार नियम व सार संक्षेप प्रचार प्रसार याना: जुया: च्वंहा ख: । वसपोल यत्तदेया हिरण्यवर्ण महाविहारया लुत्तिसिहया वंशज गजरत्न शाक्य व वसपोलया धर्मपत्नी अष्टमायापाखे १६८७ सालस जन्म जूम्ह ख: । १६६० सालया महामूकम्पया इलंनिसे बौ-बाज्याया कर्मक्षेत्र जुयाच्वंगु त्रिशूलीया छेय् वसपोलया बाल्यकाल बितय् जूगु ख: । १६६१ सालं विद्यारम्भ याना: चाणक्यनीति, अमरकोष, हितोपदेश आदि स्वना: बुद्धधर्म सम्बन्धी अध्ययनय् लगय् जुयाबिज्या:म्ह वसपोल दाफा भजनय् सम्मिलित जुया: ज्ञान-माला भजन आदिया माध्यमं बुद्धधर्मप्रतिया भावना खंकाबिज्या:म्ह ख: । वसपोलं नेपा:या पुलांपि नांदीपि भिक्षु व अनगारिकापिगु सेवा याना: वसपोल-पिनिपाखे माक्व ज्ञान कया: विद्यालय पुस्तकालय आदि चायेकेगु व मेमेगु समाजसेवाया ज्या यायेगु यायां जनस्तरपाखे व सरकारपाखे नं कदर प्राप्त याना: समाजय् थ:गु प्रतिष्ठा कायम यानाबिज्यात । विशेषं वसपोलं नेपालय् बौद्ध परियत्ति शिक्षा सुरु याये मा:गु खं महसूस याना: पाठचक्रम समेत दयेका: पूज्य बुद्धघोष महास्थविर २०१६ सालस त्रिशूली वर्षाबास च्वंबिज्या:गु अव-स्थाय् न्ह्यव्वयाबिज्यात । वसपोल भन्तेनं त्रिशूली हे उगु शिक्षा सुरुवात याना: २०२० निसे भिक्षु महासंघयात अनुमोदन समेत याका: अधिराज्य भर कार्यान्वयन नं याये फयावन ।

२०१७ सालंनिसे २०४७ सालतकय् वसपोलया सिद्धहस्तं २३ गू सफू गुगुं अनुवाद जुया: व गुगुं मौलिक लेखन जुया: प्रकाशित ज्वी धुंकूगु दु । थये हे बुद्धधर्मया थो थो पत्रपत्रिकाय् नं च्वसुत पिथना: वसपोलं बौद्ध साहित्यपाखे थ:त म्हसीकाच्वनाबिज्या:गु दु ।

आ: थुगु प्याखं सफू च्वया: बौद्ध साहित्यय् छगू सफूया तँसा बिया:लि जिमित प्रकाशनया सुश्रवसर बियाबिज्या:गुली वसपोलयात आपालं आपालं सुभाय् दियाच्वना ।

११११ ने. सं.

२५३४ बु. सं.

नेमरत्न वज्राचार्य

ये ।

निगू शब्द

प्रस्तुत विश्वन्तर पूधाः प्याखं ज्वयातयागु तःदोमछि हे वत, अये नं
 खबुलिह वा सफूयाकूप्य प्रकाश मजुयाकवंगु खः छायाःसा उबलय् यन
 बाखं कने माःसां सेस्तर यम्येमाःगु कारणं यानाः बाकनय् दुबे कनेसज्य्, बयने-
 मज्य् अले बाकनय् जुजुं मखुगु ज्या यानाः उकिया कारणं लोक्य् अग्याय् वृद्धि
 ज्जुं खं कनेमालीकतय् जुजुं धंगु शब्द लिकयाः उगुबखतय् अमिन्तर वा छहा-
 महाजन यानाः (सेस्तर यानाः) कने मालीगु, प्याखं जूसा बयने हे मजीगु अम
 नेपालसावां सा टीईई प्रसारण हे मज्जीगु, प्रजासयनय् बयनेन नं नेपाली अन्-
 वाद यानाः सेस्तर यानाः जक बयनेमालीगु खः । भारतवय् थुजाःगु सत्य प्रका-
 शय् जुजुया बाखं छं बाधा महुसां नं जुजुं व जनताया विषय् ज्वनाः अलमिक,
 चाकरी, चापसुखी, चकली, बोरी, चोकिवारी यानाः बखं जुयाः चास कान-
 विन्नु कोलवाला बुकनय् सज्जय् जुजुं थः काय् विश्वन्तरवात जनसभ्या जित्त
 बुसायमञ्चीक लज्जयुक्तम्ह राष्ट्रिय कित्ति वान् अगुलि पित्तनस्य्बय्मः अकाः
 सःतःगुली केनापति व राजकर्मचारीवि थम्हं धंये दुवि जुयाः नं कायेसागु
 मयतायात श्रीकाः जनताया इच्छा विरुद्ध पलाः मज्जुसे इमित्तं मांगु यामेत्तं
 संक पर्यंतय् श्रित्तन छोन् प्याखं मिक्काये कंसु नं तये ?

वी अकसतःबीलमद्वारा १७ सालं अपहरण जुगु प्रजासभ्य हार्म प्राप्त
 जुयाः सखं खं प्रकाश बायेत स्वतन्त्र दुगुलि सज्जय् जुजुया प्रजाविरसलता,
 श्वायप्रियता, धंय व सहिष्णुताया उदाहरण जुयाकवंगु व विश्वन्तर राज
 कुमारया महादान कथाया पूधाः प्याखं सफूया रूप्य प्रकाशित् जुजाकवन ।

थुगु पुस्तकया प्रफस्वयेगु ज्या यानाबिज्याःहा जित्तु मंत्रीप्रति आजार
 व्यक्त यानाकवना । अये जिगु पाण्डुलिपीयात प्रेशय् बी योग्य उदीक ल्यायाः
 भाषा संशोधन नापं यानाबिज्याःम्ह भाजु सुरेन्द्र शाक्ययात नं दुनुगलनित्तं
 धर्म्यबाह दु ।

थुगु सफूया विषये अमूल्य समय बिद्याः वःगु अन्तस्य ज्वयाः प्रोत्साहन
 बिद्याबिज्याःम्ह भाजु सुवर्ण शाक्यज् अले जित्तः स्वीर्दं म्हाय हे सफू ज्वयेगुली
 इकलय् न्हापां प्रेरणा बिद्यादीम्ह हनेबहम्ह भाजु सत्यमोहन जोशीज्प्रति कृत-
 मता देछायाकवना ।

अन्तम् सफू प्रकाशित यानाभ्युगुली भाजु नेमरदन बज्राचार्ययात नं
 साधुवाद बिद्याकवना ।

— धर्मरत्न शाक्य

परमार्थ ज्ञानया लंपुइ छत्वाःचा खं

नेपालभाषाया साहित्यखण्डे स्वपया जुजु नाटककार रणजीत मल्ल छम्हेसियागुजक हे २२ गू नाटक लुयावःगु दु धइगु खं न्ह्यथनेबलय् नाटक विधाय् शीगु साहित्य गुलि च्वन्ह्यानाच्वंगु, गुलि तःमि जुयाच्वंगु धकाः शीसं गौरव यायेगु थाय् दइगु ! अन्न नाटक धयागु विधा श्रव्यया रूप्य् जक मखु, दृश्यया रूप्य् नं उक्तिकं हे महत्त्वपूर्णं जूगुलि थुजोगु नाटक दबुलिइ हुइकिबलय् म्ये हालिपि, बाजा थाइपि, प्याखं हुलिपि, खँल्हाबल्हा याइपि गुलिखे कलाकारतय्गु कलाकारिता व नाटकीय विशेषता नं उकी प्येपुनाच्वनीगु । थ्वहे लिधंसाय् तँसा तनावं यंकेबलय् थौं नं शीगु नाटक विधा च्वन्ह्यानावयाच्वंगु हे दु धकाः मघासँ मगाथे जि तायेकाच्वना छायाःसा नि पासा नाटककार धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशूली' जुया पाखें जक हे नं प्यंगु च्वन्ह्याःगु नाटक पिदने धुंकल- १) अंगुलिमाल २) सिद्धार्थया गृहत्याग ३) मारविजय ४) विश्वन्तर । न्हापांगु निगू नाटक अंगुलिमाल व सिद्धार्थया गृहत्याग ला नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानया प्रज्ञाभवनया दबुलिइ हे नं सफलतापूर्वकं सार्वजनिक मञ्चन जुइधुंकूगु जुल । आः थ्वहे इबलय् शीगु ल्हाःतिइ च्वंगु थ्व 'विश्वन्तर' पूधाः प्याखं नं पाःब्व कयाः स्वः वयंवयाच्वंगु जुल । जिके पूरा विश्वास दु- नांदेह नाटककार पासा धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशूली' जुयागु थ्व विश्वन्तर पूधाः प्याखं नं साप हे च्वछायेबहजुगु दु, थ्व नाटक नाटकीय अभिनय गुण व विशेषतां जायाः त्रिशूली गंगाया लःथे नतुं सललल न्ह्यानाच्वंगु जुल ।

छता खं, थ्व नाटकयात दबुलिइ हुइकिबलय् शीत लोकमनोरञ्जनजक जुइगु मखु, विश्वन्तरयागु आदर्श व भावनां दानपारमिताया त्वाथः नं स्वतः गयेकीगु जुल । अले दानपारमिताया थुगु त्वाथः गयेसलकि शील, समाधि, ध्यान, वीर्य पारमितारूपी त्वाथः गयावं वनेत तथा अत्यय् 'प्रज्ञा' पारमिता हासिकेत लें तप्यनीगु नं जुल । अके साहित्यिक दृष्टिकोणजक मखु दार्शनिक दृष्टिकोणं स्वयेबलय् नं थ्व विश्वन्तर पूधाः प्याखंयागु विषयवस्तु हे 'परमार्थ ज्ञान' (Transcendental Knowledge) प्राप्तिया ल्ये विश्वबन्धुता व करुणा पाचिना जुइफयेकेत अतिकं उपयोगीगु विषयवस्तु जूगु दु । थुजोगु विषय वस्तुयागु चयन यानाः लोकह्याःगु शैली नाटक च्वयाबिज्याःह्य नाटककार पासा धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशूली' जुयात आपलं सुभाय् ।

यल, वखुं बाहाः

सत्यमोहन जोशी

ने० सं० १९९९ चिल्लागा १०

(२०४७/११/२७/२)

छत्वाः खँ

बुद्धधर्मया दर्शन अले उद्देश्य व लक्ष्य न्यूम्बये कथं जातक व मेमेगु बाखं प्राप्ति यक्वं साहित्य जनसमक्षय प्रचार प्रसार अनुभावन्तु दु । बुद्धया जीवनीलिसे स्वापूहुगु वसपोलया भूत्वाया जगमया विवरण धकाः दसपार-मिताया खँयात कयाः यक्वं उदाहरण सहितगु बाखं धकाः न्यूम्बनातःगु मनूया भविष्य व वर्तमान भिकेया लागी तत्तकं उदाहरण हे दु । बाखं अनुलि उकी कल्पना यक्वं उदा कयातःगु दु । पुलागु इत्यया खँ अनुलि धःवि व प्रकृतिया अलौकिक कर्मकारिणात साक्षात्कार मये ये वानातःगु खँया इत्य पत्याः याये बहु मनूगु खँ ये खने दयावंगु दु । अर्थनं विवक्षस्तु व उक्तिया मूखं बाला-कस्वये बलम् खँया लागी भवयेक मगाःगु चारित्रिक गुण उकी वितिविति जाः । छुं नं साहित्यय तत्कालीन ईया प्रभाव लग्गु स्वामाधिक खः ।

धर्मरत्नजं विश्वन्तर राजकुमारया बोधिसत्त्ववृत्ति प्वकाः न्यूम्बोहुगु युगु प्याखं सफू खँया अमान्त व अस्तन्तुलित विश्ववातावरणवा मानी संयमी जुयाः कर्तव्य पालन यायेगु छगू परमावश्यक खँया रूप्य प्रस्तुत वानाविषयाःगु दु । शान्ति स्तुतुं आवेवं वंनु वस्तु मखु । व्यवहारय बवर्हा वयाः मनूखं यत मनूना प्रस्तुत यायेमाः अले जक शान्ति प्राप्त ज्वीगु संभव दु छंगुया छगू प्व उदाहरण खः । दुःख सियाः सकसिगु जागी न्यूम्बाना आवेवं उक्तियात सक-सित्तं पत्याः याइ मखु, न उक्ति फल हे प्राप्त ज्वी । दुःख सिया ये मनूया मुगः सालाः यःप्रति भावना केन्द्रित वाके फयेकेमाः । अर्थं दुःखसियागु सर्व-जनिन ज्वी फयेकेमाः । भौतिक सुखया साथी आध्यात्मिक सुखं प्रेरणा बीस्तः अले तिनि ज्ञान व विज्ञान नितां सन्तुलित जुयाः मनूबा जीवन सार्थक जूवनी ।

युगु 'विश्वन्तर' प्याखनं हियः व खँया मनूया मानसिक अवस्था व्यवस्था नितायात उलाः कन्हय्या अवस्थाय वास्तविक जीवन हनेगुया लागी च्वलापतिनं सुयाः लंपु बर्यगु खः छंगु ध्वीकेत वः वियावंगु दु । त्याग व तपस्या छंगु न अःपुक याये फँ, न याउक सीके फँ । युकी दुवालेव तिनि सुयुजः बंधे वंगु खः । धर्मरत्नजुया चत्रसां युकर्य हे अस्त मेमेगु खँया लागी उपयोगीगु सफूत पिबनी छंगु आशा कया । वसपोलयात प्रापालं सुभाय दु ।

११११ बोलाध्व
लूतिपुग्ही

सुवर्ण शाक्य
ॐ बाहाः स्वाः, ये ।

पात्र-परिचय

पुरुष-पात्र -

१. सञ्जय	शिविदेशया जूजू
२. विश्वन्तर	सञ्जय जुजुया काय्
३. जालिकुमार	विश्वन्तरया काय्
४. राजगुरु	शिविदेशया राजगुरु
५. अमात्य	" मंत्री
६. सेनापति	शिविदेशया सेनापति
७. राजदूत	सञ्जयया दूत
८. इन्द्र	देवराज स्वर्गया जुजु
९. विश्वकर्मा	देवपुत्र
१०. जूजक ब्राह्मण	कलिगदेशया छह्य ब्राह्मण
११. व्याधा	वनरक्षक

(द्वारपाल, ब्राह्मणपि, द्वारे, नागरिकपि)

स्त्री-पात्र -

१. फुसति	शिविदेशया महारानी
२. मदीदेवी	विश्वन्तरया पत्नी
३. कृष्णाजिनी	विश्वन्तरया म्हाय्
४. ब्राह्मणी	जूजकया पत्नी
५. अप्सरा	देवलोकया नर्तकीपि

‘नमो बुद्धाय !’

रहापांगु दृश्य

स्थान:- सञ्जय जुजुया अन्तपुर

(सञ्जय जुजु, महारानी फुसती व द्वारपाल)

जुजु सञ्जय:- प्रिय ! थीं उपोसथया दि, महामात्य दानशालाय, दान बीगु ज्यां लिहाँ वंगु ई जुई धुंकल, आतक्क नं मवःनि ।

रानी फुसती:- प्राण नाथ ! जि पुता विश्वन्तर, धन्य खः झीगु भाग्य, व मचा जिगु गर्भे च्वसांनिसे झीगु शिवि राष्ट्र स्वस्वं हे सम्बद्ध जुया वं च्वंगु दु ।

सञ्जय:- सम्बद्ध नं छाय् मज्जी ? लक्षणं सम्पन्नम्ह मचा, व मचा बुई-साथ हे झीगु राज्य अति आश्चर्यकथं जःखःया जुजुपिसं झीगु अधीनता स्वीकार याः वल । ता-तापाक च्वंगु राष्ट्रं उपहार सहित मित्रताया स्वापू तः वल । लक्षणं युक्तहा तुयूम्ह किसि झीगु लायकुली उत्पन्न जुल । थ्व फुक्क कुमार विश्वन्तरयागु लक्षणया प्रभाव खः । हानं झीगु राज्ये, अतुल सम्पत्ति लाभ जू थें, झीगु दानशालाय जि पुता विश्वन्तरं तुगः चक्कं दान यानाच्वन । याचकपित्त लुबंक दान यानाच्वन । थ्व लुमं लुमं जिगु मन तस्सकं हे स्वां ह्व थें ह्वयाच्वन ।

फुसती:- दान छाय् मयाई व मचां ? बुइसाथ हे नों वाना ‘यो मां ! दान बीगु छुं बस्तु दु ला ?’ धकाः लहाः चक्कंकूम्ह, बुसांनिसे दान बी सःह्य ।

सञ्जय:- धार्थे हे त्यागीह्य वं गुकः तक ला थम्हं, तिया तयागु तिसात धाइमांपित्त दान बिल ।

द्वारपाल:- महाराजया जय ! महामात्यजुं महाराजया अनुमति प्रार्थना यानाच्वन ।

सञ्जय:- ज्यू, छ्वया हि ।

महामात्य:- (दुहाँ वया) महाराजया जय ! (प्रणाम याई)

(२)

- सञ्जयः— महामास्य ! दानशालाय याचकपिन्त बालाक, सुविधापूर्वकं दान सम्पन्नं जू मखुला ? याचकपिन्त सन्तोषं जू मखुला ?
- अमात्यः— महाराज ! श्री विश्वन्तर राजकुमार स्वयं विज्याना दानशालाय निरीक्षणं यानां विज्यात । महाराजया सदा नं जय उचीमा धकाः सुदाः इयुभ्यं सन्तोषं जुया वंगुं दु ।
- सञ्जयः— मद्दी देवी, जालि कुमार व कृष्णाजिनीं सहित कुमार विश्वन्तरयात कुशलं जू मखुला ?
- अमात्यः— जू महाराज ! राजकुमार विश्वन्तरया चक्रवर्तु नुगलं दान यानां विज्यागु दानया प्रभावं, श्रीगु राज्यम् छुं, डाखुं धंविनिगु छुं हे जय महु, राष्ट्रवासी कुक्केश्यां यः यः गु जीविका धर्मं पूर्वकं व सुखपूर्वकं हनाच्वंगुं दु ।
- कुसतीः— याचकत न्हापा ये हे यक्को दु मखुला ? राजकुमारया दान बीगु ईच्छा पूर्णं जू मखुला ?
- अमात्यः— भो महारानी ! थोकंहे सा विश्वन्तर राजकुमारया दानकीर्तिन्यनाः भेमेगु राष्ट्रं नित्तं हे वया दान काः बोपि यक्को दु ।
- सञ्जयः— महामास्य ! राजकुमारप्रति नागरिकपिनि मन प्रसन्नं जू मखुला ? श्रीगु कोषागारे धन रत्नादि परिपूर्णं जू मखुला ?
- अमात्यः— महाराज ! कोषागारे च्वंगु सम्पत्ति न्हायक्को दान याः सां पाः जूगु सी महु । नागरिक पि नं राजकुमार खनाः प्रसन्नं हे जुयाच्वंगुं दु ।
- सञ्जयः— अमात्य ! राजकीय उयाया ई नं जुल, प्रजापिन्त बालाक भ्यायपूर्वकं लयत्ताय्कि, इमित्तं सुनानं स्वैतं म्हाः महुगु दुःख कष्ट बीगु अवस्था वय्केमते, म्वाल हुं ।
- अमात्यः— महाराजया आज्ञा शिरोपर ! (वनी)
- (पर्दा बन्द जुई)

निगुगू दृश्य

स्थानः— दानशालाया जः खः

(प्यम्ह कलिङ्ग देशया ब्राम्हर्णपि)

छम्हम् ब्राम्हणः—पासापि ! अब जेतुत्तर नगर गुलि सम्बद्ध, स्व-स्वथाय् सने हे वाउंसे च्वं, स्व-स्वपिनि ल्हाः चक्कं ।

निम्हम ब्राम्हणः—छु याय् ! झीगु कलिङ्ग राष्ट्र्य जुलं दुर्भाग्यं तोपुया चवंगु दु । बर्षा धंगु जूगु हे मखु, स्व-स्वथाय् सुक्खा, न्हाथाय् नं अन्नया अभाव जुयाचवन ।

स्वम्हम ब्राम्हणः—थथे हे जुया ला झीत थन छ्वयाहःगु, थ्व देशय् चवंम्ह लक्षणं युक्तम्ह तुयूम्ह किसि दान कायेत ।

प्यम्हम ब्राम्हणः—ख जा झी जुजुं नं थः दे व प्रजापिनिगु निरिति च्यूताः मतःगु ला मखु । प्रजापिसं धाः धाः थें धर्म-कार्यं, ब्रतपूजा आदि गुलि याना बिज्याये धुंकल, अथे नं छुयाय् ? छु जुया छु जुया मस्यु, झीगु देशय् वाः मवःगु ।

छम्हम ब्राम्हणः—झीथाय् वा मवःगु छु जुया व ला मस्यु तर थन थ्व राष्ट्र्य सम्बद्ध व सुभिक्ष जूगु ला विश्वन्तर राजकुमारया पुण्य प्रतापं व लक्षण दुम्ह तुयूम्ह किसि दुर्गुलि हे पक्का खः । उकि ला झी जुजुं झीत व लीछि लाःह्य किसि दान कायेत थन छ्वे ह्याः बिज्याःगु ।

स्वम्हम ब्राम्हणः—आः झीसं विश्वन्तर राजकुमारयाके वहे लीछि लाःह्य किसि दान कयाः यंके, अले झीथाय् नं ईलय् वा वै, अन्न फलफूल नं पाके ज्वी, सुभिक्ष जुसेलि झीगु राष्ट्रं नं सम्बद्ध ज्वी ।

निम्हम ब्राम्हणः—विश्वन्तर राजकुमारं झीत किसि दान बी ला ? अपाय्-स-कंह्य देशयात हे सुभिक्ष याना तःह्य किसि ।

प्यम्हम ब्राम्हणः—दान बीगुली ला साप हे नुगः चक्कंम्ह खः अथे नं व किसि राष्ट्रबासीपिन्त हे भि याना तःह्य जुया, झीत बि हे बिइ धकाः ला धायेमफु ।

स्वम्हम ब्राम्हणः—स्व पासावि ! झीत अवश्य व किसि वसपोलं दान बी । विश्वन्तर धँह्य जन्म जूसानिसें हे दान याना वःह्य, दान याये गुली थ्वेत सुनां नं पने फँ हे मखु । न्हापा न्हापा नं जुजु हरिश्चन्द्रं थः काय् कलाः समेतं मियाः विश्वाभित्तयात दान बिया वंगु दु धासेलि विश्वन्तरं जक झीत व किसि छम्ह दान मयाई ?

छम्हम ब्राम्हणः—अवश्य याई । बरू थौं पुन्हि, राजकुमार बिज्याईगु ईलय् झीसं नापलाके माः छेलाके मज्यू, वसपोलया जय माने याना

वसपोलयाके हे शीसं पवनेगु मौका चूलाके माः । वसपोलं
शीत किसि मबी हे मखु ।

नेपथ्यः— दानबीर विश्वन्तरया जय ! राजकुमार, विश्वन्तरया जय ! ...
निम्हम ब्राम्हणः—अय् ! विश्वन्तर बिज्याःथे च्वं, का शी नं याकनं
ठीक याः ।

(वसः मिले याई । फेतां ची । लाकालिकां मुचुकी । विश्वन्तर
किसि गया थ्यंकः वं)

छम्हम ब्राम्हणः—दानबीर विश्वन्तरया जय !

सकसिनः— दानबीर विश्वन्तरया जय ! (स्वकः)

विश्वन्तरः— (किसि दिकाः) ब्राम्हणपि ! छिपि थथे म्ह छम्हं धूलं गयेका,
चःति नाना वयेका थन छु ज्याय् वयागु ?

स्वम्हम ब्राम्हणः—भो दानबीर ! जिपि छःपिके पवं वयापि खः । छःपि तःसकं
दानी, धर्मात्मा धंगु खं न्यनाः, जिमि देशय् वा मवयाः हाहा-
कार जुयाच्वन । नये मखनाः मनूत अर्थे हे सिनाच्वन, उकि
छपियाय् पवं वया च्वना ।

विश्वन्तरः— उय्, जि दान बीगुली तस्सकं लय्ताः । छिमित छु माल ?
खु, बह, नसा त्वंसा, वसः तिसा छु माल धा, जि अवश्य बी ।

छम्हम ब्राम्हणः—भो दानपति ! जिपि छःपिके अथे नसा त्वंसा अादि दान
काय् धकाः वयागु मखु । जिपि ला छःपिके थ्व छःपिसं
गयावःह्य तुयूम्ह किंसि दान काय् धकाः वयापि खः । भो
दानबीर ! छःपिसं जिमिगु कल्याणया निति जिपि लुधंक
आम किसि दान बिजाः बिज्याहुं ।

द्वारेः— ए, ब्राम्हणपि ! छिमिसं छु खं ल्लाना च्वनागु ? थ्व तुयूम्ह
किसिया कारणं हे जिमिगु शिवि राष्ट्र् इलय् बर्वा जुया,
सुभिक्ष जुया सम्बृद्धि जुयाच्वंगु । थजाःह्य किसि वनेत
छिमिके बिबेक मडु ला ? लक्षणं पूर्णह्य किसि मडुसेलि जिमिगु
राष्ट्र् अन्निकाल मउवीला ? मेसेगु पवंसां जि हे ज्यु नि ।

विश्वन्तरः— ब्राम्हणपि ! छिमिसं धन्दा काये म्वाः । जि छिमित लुधंक
दान बी, दान बीगुली जि गुबलं लिखिले मखु । (द्वारेपाखे
स्वयाः) द्वारे ! जिगु दान काय् खं बिघ्न यायेमते । थ्व हे
दानया बलं जि लोक कल्याण यायेत सबंजतेा लाभ यायेमनि ।
(द्वारे ख्वाः ख्युंक तयाः तँ पिकया फट्ट फहिला वनी)

(ब्राम्हणपिसं स्वया च्वनी)

छम्हम ब्राम्हणः—भो दानबीर ! छःपिसं जिमित लुधंक दान बी धकाः वचन
बियाः बिज्याय् धुंकल । उकिं घात्थें दानी खः धैंगु जूसा,
जिमित ग्राम तुय्म्ह किसि याकनं दान बिया बिज्याहूँ ।

विश्वन्तरः— ब्राम्हणपि ! धन्दा काये म्वाः । छिमिसं ला केवल थ्व किसि
छहाजक पवना च्वन । थ्व जिं अरवश्य बी । उलिजक मखु थ्व
किसिया म्ह्य च्वंक्क तिसा वसः, मेमेगु किसियात माःगु सामान
व सम्पत्ति व्याक्क नीप्यंगू लाख्या दु । हानं किसिया ह्यय्
थाय् थासय् च्वंगु खुगः मणि व थ्व अमूत्यम्ह हस्तिरत्ननापं
जिं छिमित दान बी ।

स्वम्हम ब्राम्हणः—जू, दानबीर ! छःपिनि जय ज्वीमा । बरू याकनं हे बिया
बिज्याहूँ, भिगु ज्याः यायेबले आपालं बिघन वयेफु ।

विश्वन्तरः— (किसि म्हं कुहां वयाः) अमात्य ! थ्व ब्राम्हणपित किसि-
मागः व किसियात बिचाः याईपिं फुक्क परिवारसमेतं जिं
दान याना च्वना । थ्व दान कार्यय् छं नं मन स्वां ह्वयेका
थुमित फुक्कं बिया छ्व ।

अमात्यः— (मिखाय् ख्वबि तथाः कलश ज्वनाः) छलपोलया भिगु कार्य
भिगु कामनां पूर्ण ज्वीमा । (कलशां लः धाः हाय्की,
विश्वन्तरं किसिया स्वं ज्वनाः ब्राम्हणपित दान बी)

विश्वन्तरः— का ब्राम्हणपि ! थ्व लक्षणं युक्तम्ह किसि जितः मययाः दान
बिया च्वनागु मखु, तर थ्व स्वया नं जितः सम्भक्क ज्ञान अप्वः
यो, सर्वज्ञता अप्वः यो । उकिं जिं थ्व हस्तिरत्न दान याना
च्वना ।

ब्राम्हणपिः— दानबीर विश्वन्तरया जय ! (भयंकर नं न्याई । वाजं सः
वै । स्वां—वा गाई, जय जयकारया आवाज थ्वै)

विश्वन्तरः— अमात्य ! थौं जिगु दान सफल जुल, नु ल्याहां नु ।

अमात्यः— आज्ञा शिरोपर ! (ल्याहाँ वनी)

छम्हम ब्राम्हणः—गथे च्वं पासापिं ! जिं धयार्थे दत्त मखुला किसि ।

स्वम्हम ब्राम्हणः—का ! आ झीपिं किसि दान काये धुंकाः थन धुक्कं च्वना
च्वनेगु मखु, नु याकनं नु ।

निम्हम ब्राम्हणः—खः खः नु, खे ला व न्हाचः तेंचाया वंहा द्वारं बिरोध

(६)

याः गु । राजकुमारया न्होने हे विरोध याः पितं शीत छु मयाई ?

प्यम्हम् ब्राम्हणः—खः खः नु, व बंगु पहलं हे ती दु, वं अवश्य जनतातयत् प्य खं कना ग्वाकाः हयाः शीत विरोध माना किति लित कायकु ।

तेपण्यः—

१) ख्व विरवन्तरं वाय् हे मज्जुगु उवा यात । थये लक्षणं पूर्णम्ह राष्ट्रया किति नं दान बी धंगु बीला ।

२) दान बी माः सां मेमिगु नसा त्वंसा, तिसा वसः उलि मगाः सा धन रत्न न्ह्यागुं व्युसा गा हे गाः । वहे किति दान बी माः ला वं ।

३) व राजकुमार दान इयु इयु वं हे उवी धुंकल । वेसमा लक्षणम्ह किति दान पायेगु बंगु छु अविहार ।

४) नु नु, व किति लित हे काय्माः शीतं मकुसा महाराज सत्तजय याभाय् वनाः जूसां हाः वनेमाः नु ।

स्वम्हम् ब्राम्हणः—का स्व, जि धा जक मधमा जा ? नागरिकपि वल थं ख्वं ।

निम्हम् ब्राम्हणः—व न्हाः याहा अण्डालहा द्वारे हे ग्वाकाः हः गु उवी । नु नु याकनं नु ।

द्वारेः— खवरदार ! ख्व किति छिमिसं यंके वंमखु, ख्व जिमिगु राष्ट्रिय सम्पत्ति खः ।

प्यम्हम् ब्राम्हणः—स्व, नागरिकपि ! जिमि खु वयापि मखु, हेकः वयापि नं मखु, दान काः वयापि खः । छिमि राजकुमारं दान बी धुंकल, जिमिसं दान काये धुन । धायेमाः सा छिमि जुजुयात हे धाः हुं । जिमित छु धकाः पंवयाः उवना छिमिसं ।

छम्हम् ब्राम्हणः—का लं तोसि, मखुसा ख्व हे किति न्हईका वने ।

निम्हम् ब्राम्हणः—कितिमागः, छन्त नं दान बी धुंकुसेलि छ नं जिमिम्ह उवी धुंकल । छं जिमिगु खं म्येनेमाः । न्ह्याकि किति, चिसा मवंसा इमित हे न्हई ।

कितिमागः— इवस् ! (बुलुहुं किति न्ह्याकी । किति वनेवं नागरिकत चिला बी)

द्वारेः— ख्व ला शीतं सह याता ख्वने मज्जु, जुजुयात चिति हे धायेमाः । छी जुजु न्हायीम्ह खः, खवरव म्याय याता विचयाई ।

नागरिकः—

खः खः नु नु, झी फुवकं मुनाः जुजुयायाय वनाः बिनित्ति याः वने । थथे मङ्गल किसि हे दान याइम्हं कन्हे झीत नं दान याना छ्वं, झीगु राष्ट्र नं दान याई, थथे राष्ट्र्य् अन्याय ज्वीकाः नं जुजुं मसीक च्वं च्वने मज्यू, जुजुयात बिनित्ति याः हे वनेमाः नु ।

(सकलें वनी । पर्दा कुहाँ वई)

स्वंगुगू दृश्य

स्थानः— राजसभा

(राजगुरु, सेनापति, द्वारपाल)

द्वारपालः—

सावधान ! शिवि नरेश सञ्जय बिज्यानाच्वंगु दु । सावधान !
(सकलें दनी । जुजु बिज्याई)

राजगुरुः—

महाराजया जय !
(जुजु सिहासनय् फेतुना बिज्याई)

सञ्जयः—

राजगुरु ! थौं छःपिनिगु खवाः ख्युंसे च्वं, छाय् ?

राजगुरुः—

महाराज ! अपराध क्षमा पवने ।

सञ्जयः—

धं बिज्याहुं, छु खं ?

राजगुरुः—

थौं झीगु राजकूलया ग्रहगति साःप बांनलाः थें च्वं । राज्य्य् छुं अनिष्ट ज्वीगु लक्षण खने दवाच्वन । उकिं मनय् धन्दा जुया च्वं च्वंगु खः महाराज !

सञ्जयः—

सेनापति ! झीगु राज्य्य् थ्व दँ मछि दये घुंकल द्वियाह्तिथं उन्नति व अभिवृद्धि जुजुं वं च्वंगु, थौं थ्व राज्ये छुं अनिष्ट ज्वीगु लक्षण दु ?

सेनापतिः—

महाराजया जय ! झीगु राजनीति अनुसार राजकाज्य् ला छुं त्रुटि जूगु थें मच्चं, तर थौं छाय् थें मस्य् जिगु मने नं शान्ति मदु ।

सञ्जयः—

प्रधान अमात्य थौं आतक नं मवःनि ।

द्वारपालः—

महाराजया जय ! प्रधान अमात्यजुं अनुमति प्रार्थना याना-
च्वन ।

(६)

सञ्जयः— ज्यु, छबया हि ।

(प्रधान अमात्य दुही गई)

प्रधान अमात्यः—महाराजया जय ! (प्रणाम याई)

सञ्जयः— छाय महामात्य ! थीं छंगु क्या: खिउंस्य खं, छाय छु जुल ?

प्र० अमात्यः— अबसर क्षमा फवने, महाराज !

सञ्जयः— क्षमा जुल, धा: छु जुल ?

प्र० अमात्यः— महाराज ! विश्वन्तर राजकुमारं थीं क्षीगु राष्ट्रया मङ्गल किसि दान बिल धका: नागरिकपिसं त:सकं असन्तुष्ट जुया, लायकुलीं पिने हा: क्याचकन।

सञ्जयः— महामात्य ! नागरिकपिसं छु छँचन? व खँ जित: पू वंक धा ।

प्र० अमात्यः— महाराज ! इसिसं छँचन, विश्वन्तर राजकुमारया दान यायमा:सा नयेत्वनेगु, सीगु, पुनेगु बस्तु न्याक्को दान व्यसां ज्यु, राष्ट्रया मङ्गल किसि हे दान बिल । किसि मन्त धा:सा क्षीगु वेशय कुमिल जवीफु । क्यायजिह्य हस्तिरत्न नं दान याय छंगु देला ? थ्व किसि मनुसँलि थ्व राष्ट्रया छु गति जवी धका: हालाचकन ।

राजगुरुः— महाराज थ्व जा ख:गु हे खँ ख: । किसि राष्ट्रया लक्षण ख: ।

सेनापतिः— महाराज ! थ्व शिवि राष्ट्रय राजकुमार जन्म जगु सीवनेक न्हियान्हिबं उन्नति सम्बद्धि जुया वँचंगु ख: । उकि मेनेगु न्याक्को दान या:सां उचित हे जू, तर राष्ट्रिय लक्षणं मुक्तय राष्ट्रया किसि राष्ट्रवासी पिनिमु चित्त बुझे मजवीक दान बीगुला उचित मज् । अये नं बसपोलया पुण्य हे प्राप्त जूह्य किसि जगुलि बसपोलं दानयात, बुकी नागरिकपिसं चित्त बुझे यायेगु कुत: यायेमाल ।

प्रधान अमात्यः— महाराज ! नागरिकपि चित्त बुझे जवी उक्त: मव: । ईमिसं छँचन — “थ्व शिवि राष्ट्रय राष्ट्रवासी पिनि सुरक्षा व अभिवृद्धिया निम्ति हे वंश परंपरानिसं क्याचंगु थ्व राजकुल ख:, उकि राष्ट्रायात हानी जवीगु, राष्ट्रय कुमिल जवीगुकथं राष्ट्रिय सम्पत्ति जुयाचवंह किसि दान यायेगु उचित मज्” धका: महाराजयाके बिलि या: क्याचंगु ख: । इसिसं थ्व नं छँचन, “यदि महाराजं नागरिकपिसिगु प्रायंकय्य ध्याना तथा न्याय याना बिमण्या सा जिपि शिविया नागरिकपिसं बिद्रोहया

लेंगु नाले माली । उबलय् जुजु व राजकुमार हे नं जिमिसं
ल्हातय् काय्माली धका धँचवन । महाराज, थ्व इमिगु धापू
खः, क्षमा याना बिज्याहुँ ।

सेनापति:- महामात्यजु, ठिसँहे धँदिसँ, विश्वन्तर राजकुमार महारा-
जया याकः काय् अले झीगु शिवि राष्ट्रया भावी जुजु खः ।
चूडामणि खः । झीसं वसपोलप्रति द्वेष यायेगु उचित मजू,
छाय् धाःसा वसपोल शीलवान जू, दानवीर जू । थौं शिविया
नागरिकपिसं विद्रोह याये धाल, धाय्वं हे याके बीगु उचित
ज्वी ला ?

सञ्जय:- सेनापति ! जि विश्वन्तरया अद्भुतक मखु, थ्व राष्ट्रया नं
जुजु खः, उकिं नागरिकपिनिगु खँय् बिचार मयासँ मज्यू ।
बरू छु धाःसा इमिसं शिवि राष्ट्रया निमित्त धाय्मात्रं बिचाः
मयाःसे निर्दोषी, सदाचारी व दयावानम्ह बिश्वन्तरयात जि
दण्ड बी फेमखु ।

प्र. अमात्य:- महाराज ! नागरिकपिसं विश्वन्तर राजकुमारयात दण्ड हे
बी माः धकाः मधाः हानं बन्धनय् तये योग्यम्ह धकाः नं
मधाः ।

सञ्जय:- अले छु याय् माल हँ ? इमिगु प्रार्थना छु दु !

प्र. अमात्य:- महाराज ! इमिगु प्रार्थना छु धाःसा, वसपोल राजकुमार
अति दानी स्वभावम्ह, उकिं राजनीतियात मत्वः । थत्थें
वसपोलयात थये अति ज्वीक दान याना बिज्याय्मते धाःसां
खँ न्यना बिज्याइ मखु । थये राष्ट्रया मङ्गल किसि हे दान
बीम्हं कन्हे झीगु राष्ट्र नं पर्वतोपि दत्त धाःसा हरिश्चन्द्र
जुजुं थें राज्य नं दान बिद्या छ्वै, उकिं विश्वन्तरयात वंक
पर्वतय् पित्तना छ्वैब्यु मखुसा जिमित पित्तना छ्वैब्यु धंगु
इमिगु प्रार्थना दु, महाराज !

सञ्जय:- यदि शिविया नागरिकपिनि थ्वहे प्रार्थना खःसा थौं च्छि
विश्वन्तरयात च्वने ब्यु, कन्हे जि वैंत वंक पर्वतय् छ्वया बी ।
थुक्रियात जि खण्डन याये मखु । महामात्य ! छ वना नाग-
रिकपिन्त जिगु थ्व आज्ञा न्यंकाः ब्यु । नागरिकपिमदेक जि
जुजु जुया च्वनां छुयाये ?

प्र. अमात्य:- आज्ञा शिरोपर ! (वनी)

(पर्दा कुहाँ बई)

त्यंगु दृश्य

स्थान:- विश्वन्तरया अन्तपुर

(विश्वन्तर व द्वारपाल)

- द्वारपाल:- विश्वन्तर राजकुमारया जय !
- विश्वन्तर:- छाय् ? छु धाय् माल ?
- द्वारपाल:- राजदूतं छःपिनिगु अनुमति पवनाच्चन ।
- विश्वन्तर:- ज्य, छ्वया हि ।
- राजदूत:- (दुर्हा वई) दानपति विश्वन्तरया जय !
- विश्वन्तर:- छु खँ ज्वना वया ?
- राजदूत:- भो राजकुमार ! जित क्षमा याना बिज्याहुँ । जिं छःपित मभिगु खँ न्यक्रेत वयाच्चना । जिं खना तँचाया बिज्याय्मते ।
- विश्वन्तर:- धा, जिं छु खना तँचाय् मखु, राजकूले बुबा महाराज व मुमा महाराजोपिनि कुशल जू मखूला ?
- राजदूत:- कुशल हे जू ! भो विश्वन्तर ! शिविया नागरिकपिं सकलें महाराज सञ्जययाथाय् वना, छलपोलयात कःहे हे वंक पर्वतय् पितना छ्व धकाः हा वयाच्चन, छःपिं खना नागरिकत तःसकं तँचाया च्वन ।
- विश्वन्तर:- शिवि नगरया नागरिकपिनि उपरे जिं छुं अपराध यानागु मडु, इपिं छाय् जिं खनाः तं चाःगु ? मग्याःसे खँ कँ ।
- राजदूत:- छःपिसं शिवि राज्यया लक्षणं पूर्णम्ह तुयूम्ह किसि दान बिल धकाः नागरिकपिं तँचाःगु खः । थ्वहे कारणे छःपिन्त पितना छ्वेगु प्रार्थना याः वःगु खः ।
- विश्वन्तर:- जिं थःगु शरीरे च्वंगु ला, हि, मिखा व प्राणसमेतं दान बीगु मती तयाःच्चनाम्हसित हिरा, मोती, लु, वहः इत्यादि पिनेयागु बस्तु दान बिलं छु बिल ? जिं दान यात धकाः नागरिकपिसं जितः पितना छ्व वा स्याना हे छ्व जिगु चित्त दान बीगुली गबलें लिचिली मखु । जित तुयूम्ह किसि दान बिल धका पितना छ्वे त्यंगु खःसा थुकी जिं छुं प्रतिकार यायेमखु ।
- राजदूत:- छःपिसं दान बीगुली लिचिले फँमखु धकाः हे छःपिन्त पितनेत प्रार्थना याःवःगु खः । उकिं जुजु सञ्जयया आज्ञानुसारं छःपिं

- प्याहाँ बिज्याय माःगु खः ।
- विश्वन्तरः— अथे जूसा जि नागरिकपिके कन्हे छन्हु चवनेया निर्मित निवेदन याये । कन्हे छन्हु चवना सप्तसत धंगु दान बिया जि कंस पिहाँ वने ।
- राजदूतः— ज्य, हवस् ! अत्र खँ जि महाराजयात बिनित याये, नागरिक-पिन्त नं धाय् ।
- विश्वन्तरः— ज्य, छं छु धन्दा काय्म्बाः हुँ ।
- राजदूतः— हवस् ! (प्रणाम याना पिहाँ वनी, सेनापति दुहाँ वै, आदर-पूर्वक नमस्कार याई)
- विश्वन्तरः— सेनापति ! जि आः थन कन्हे छन्हु जक चवने वै, उकि कन्हे सप्तसत धंगु दान बी, छं किसि, सल, सा, दास आदि फुकक न्हयसः न्हयसः बस्तु दानशालाय् थिक्क याना ति ।
- सेनापतिः— आज्ञा शिरोपर ! (पिहाँवनी)
(पर्दा कुहाँ वई)

न्यागू दृश्य

स्थानः— मद्दी देवीया कोथा

(सखि छम्हसे वीणा यानाचवनी । मद्दीदेवी याउँक न्यना-चवनी । अन्ते विश्वन्तर दुहाँ वई । सखि आदरपूर्वक दनावनी । विश्वन्तर खाताय् फेगुई । मद्दी देवी आदरपूर्वक दना खाता ववे चवनी)

- विश्वन्तरः— प्रिय मद्दी ! जि छन्त गुगु हिरामोती आदि धन सम्पत्ति बिया तंगु खः हानं छके छंगु कवसः सम्पत्ति गुलि नं दुगु खः व फुकक बांलाक स्वथनाः ति ।
- मद्दीदेवीः— नाथ ! व धन व्याक्क बांलाक स्वथनाः तयागु दु ।
- विश्वन्तरः— मद्दी ! जि स्वथनेगु धंगु अथे गनं झण्डारे स्वथनेगु वा गुप्तगु थासय् तयेगु धंगुमखु, धात्थे स्वथनेगु धंगुला शील-वान, सदाचारीपि, गुणवानपि, ऋषिमुनि, याचकपिन्त दान बीगुयात धाई ।
- मद्दीः— आर्यपुत्र ! छःपिसं आज्ञा जुया बिज्यासेलि अत्र फुकक धन सम्पत्ति छःपिसं धं बिज्याः थें हे दान याना अनुगामिक नीधि

- यायेगु जुल ।
- विश्वन्तरः— मद्दी ! छं माजु बाःजु पिनि प्रति नं बांलाक श्रद्धा तथाः सेवा टहल याः । काय्मह्याय्पिनि प्रति नं बांलाक मंत्री तथाः लालन पालन याः ।
- मद्दीः— नाथ ! श्व ला जिगु कर्तव्य हे खः, यानाच्चवानागु नं दु । हानं हानं नं अरवश्य पालन याये । परन्तु थौं छःपिनिगु शिक्षा, आज्ञा न्हापायें मखु थें च्वं । (आश्चर्य चाई)
- विश्वन्तरः— खः, जि थौं छन्त विशेष रूप धं च्वना । मद्दी ! जि प्याहाँ वने धुंका यदि छन्त सुं स्वामीया आघार नाल धाःसा, छं थःत योम्ह मेम्ह स्वामी दत्त धाःसा वंगु हे सेवा याना आघार दयेकि, जि, मन्त धकाः दुःख कष्ट सियाच्चवने मते ।
- मद्दीः— (काचाक्क तुति ज्वना) प्राण नाथ ! जि छलपोलप्रति छु अपराधयात थें ? जितः क्षमा याना बिज्याहुँ । थौं छःपिसं छाय् थये आज्ञा जुया बिज्यानागु ? थुकिया छु कारण खः ? जि छुं श्वीके मफुत, नाथ ! धं बिज्याहुँ, छःपिसं छाय् थये आज्ञा दयेकाः बिज्यानागु ।
- विश्वन्तरः— प्रिय ! (छपनय् उमि उमि यानाः) छंगु छुं अपराध मडु, बरु छंगु गुणत्रक जिके यव्व दु ।
- मद्दीः— नाथ ! थये खःसा, थये छाय् आज्ञा जुया बिज्यानागु ? छःपि गन बिज्याय् माल ।
- विश्वन्तरः— मद्दी देवी ! जितः तुय्म्ह किसि दान बिल धकाः शिविया जनतां जि खनाः तं चायाः, महाराजयाथाय् बिनित्ति याना, राजाज्ञाकथं हे वंरु पवंते पितना छ्वेत्यंगु दु । अन जिगु जीवनया दसा गथे ज्वी व धाये फुगु मखु, उकिं थये धं च्वनागु खः ।
- मद्दीः— प्राण नाथ ! श्व छु धं बिज्यानागु ? थये आज्ञा जुया बिज्यायेगु योग्य मजू ।
- विश्वन्तरः— प्रिय मद्दी देवी ! जंगलय् धुँ, भालु आदि जन्तुतय्गु मय दु, छ धाःसा सुकोमलम्ह, दुःख धंगु छुं मस्युम्ह
- मद्दीः— मखु—मखु, नाथ ! (ल्हाः बिनित्ति यानाः) श्व मिसाया धर्म मखु । थः स्वामी याकःचा जंगलय् छ्वयाः थः सुखं लाय्कुली च्वनेगु ? प्राणनाथ ! छःपि बिज्याःथाय् जि नं नापं हे वये,

जि छःपि विना म्वाना च्वनेगु सिबे, सिना वनेगु हे उत्तम,
उकि जि छःपिनापं हे वने, नापं हे म्वाय्, नापं हे सिना
वने । छःपि नाप बायाच्वने माःसा मीं क्वव्वानाः सिनावनेगु
हे कल्याण ।

विश्वन्तरः— प्रिय ! छं थःजा जि नापं वया दुःख सी माःसां सी धकाः
धाल, तर छ नं जंगलय् वनेवं जालिकुमार व कृष्णाजिनीपिन्त
छ मदेवं गुलि दुःख ज्धी, उकि छ जंगलय् वयेगु खं ल्हाय्मते,
थन हे काय्म्ह्याय् बिचाः याना च्वं ।

मद्दीः— प्राणनाथ ! छःपि मदेकाः थन लः मद्गु खुसि थें, फल
मद्गु सिमा थें, जि याकःचा च्वं च्वनां छु याय् ? बरू छःपि
गन वन, जिनं काय्म्ह्याय्पि व्वनाः ल्यू ल्यू वय् ।

विश्वन्तरः— जि जक वनेबलय् हे ग्रन जंगलय् गुलि थाकुई, उकिसनं
मचात नापं छ नं व्वना यंकेबलय् गुलिजक थाकुई ? इलय्
नये खनीमखु, थासय् द्यने खनीमखु, थन राज मुखय् व्वलंपि
छिपिं ग्रन जंगलय् गथे च्वने फं ?

मद्दीः— नाथ ! जितः लकय् याय् थाकुई, चित्त बुझे याय् थाकुई धकाः
छःपिसं छुं हे धन्दा कैबिज्याय्म्वः जि छःपिसं धाःथें
च्वनाः, दुथें पुनाः, छलपोलया सेवा यानाच्वने । छःपिन्त
छफुति हे भार मजुईक च्वने । (महारानी फुसति सुलाः
न्यनाः च्वंम्ह सुकुसुकुं ख्वयाहःगु सः ताये दै ।)

विश्वन्तरः— मां ! छःपि थन ! छाय् ख्वै बिज्यानागु ?

फुसतिः— (न्ह्योने वया, ख्वबि हुहुं) जि पुता ! छन्त छुं हे दोष
मदय्कं देशं पितना छ्वय् त्यन । छंत पितंका जि म्वाना
च्वनाया छुं प्रयोजन मद्गु, बरू बिष नयाः सिना वनेगु हे भि,
पुता ! छंत पितंका, जि गथे स्वया च्वनेगु ? छ वनेमते ।

विश्वन्तरः— मां ! जि पूज्य बुबाया आज्ञायात गथे उल्लंघन याये फं ?
उकिसनं नागरिकपिनि ईच्छाया बिरुद्ध थन च्वना च्वनां शीगु
कल्याण ज्वी मखु, राजाज्ञाया उल्लंघन याय्गु शीगु धर्म नं
मखु, उकि जि वने । मां ! छःपिसं छुं हे धन्दा कैबिज्याय्
म्वः । बरू कन्हे छन्हु च्वना, दान यानाः कंसजक वने ।

फुसतिः— छन्त जि छु धाय् ? जि फुसा महाराजघात बित्ति याना, छुं
उपाय मालाः स्वय् । (पिब्वी वनी । मद्दी तोलय् जुयाच्वनी)

विश्वन्तरः— स्व, माँयागु विरह, ज्युसा छिपि थन च्वनाः, माःजु-बाःजु-
पिनि सेवा याना च्वं । छिपि स्वया च्वने बँबलय् जि छम्ह
पिहाँ बंगु दुःखयात लोमके थाकुई मखु ।

मद्दीः— नाथ ! आमथे आजा जुया बिज्याय्मते । जिगु प्राण छःपि
विना लयनीमखु, जि छःपि गन बिज्यात अन, न्ह्याक्व हे
दुःख जूसां, न्ह्याक्व हे कष्ट जूसां वे, जितः तोताः
बिज्याय्मते ।

विश्वन्तरः— प्रिय ! अथे खःसा जि धया थें छं थःगु धनयात नं बांलाक
स्वयनेगु या, कन्हे सप्तसत धँगु दान बी, अले कंस शी नापं
वंक पर्वतय् वने ।

मद्दीः— हवस् नाथ ! छःपिसं जिगु विषय छुं हे धन्दा कँबिज्याय्
म्वाः, छःपिगु आजायात जि न्ह्याकथं याना नं पालन याय् ।
(विश्वन्तर पिहाँ वनी, पदां कुहाँ वई, नेपथ्यं दोहा हाला हई)

खुगु दृश्य

स्थानः— राजमहलया अन्तपुर

(सञ्जय जुजु, फुसति महारानी व सखीपि)

फुसति रानीः— प्राणनाथ ! छलपोलं शिवि नगरवासीपिनिगु खें न्यना,
जि पुता विश्वन्तरयात पितना छ्वं बिज्याय्मते । विश्वन्तर
मदुगु थ्व राज्यय् लः मदुगु पुखू थें, फल मदुगु सिमा थें
शून्य ज्वी । विश्वन्तरनापं जन्म जूपि ह्वीद्वी राजकर्मचारी
पिनि मन ह्युंसे च्वनी, नाश ज्वी । उकि ईमिगु खें न्यनाः
बिज्याय्मते ।

सञ्जयः— प्रिय ! जि पुत्र विश्वन्तर जितः मयेयाः पितने त्यनागु मखु,
राज्य स्वया नं विश्वन्तर जितः यो । अथे नं शीपि जुजु
धयापि नागरिकपि सकलें जाना राज्याभिषेक बीकाः उमिगु हे
सम्मति जुजु जुया च्वनापि, उकि थ्व राज्यया हवाँय् व नाग-
रिकपिनिगु खँयात गौरब तथाः, थःगु कर्तव्य नं पालन यायेमाः।
थ्वहे धर्म व कर्तव्ययात पालन याना जि विश्वन्तरयात
पितना छ्वे त्यनागु खः । प्रजापिनि चित्त बुझे मजुईक राज्य
यायेगु शीगु धर्म मखु । ईमिसं धाःगु खँयात शीसं वास्ता
मयाय् मज्जू ।

- फुसति:- नाथ ! विश्वन्तर खनाः प्रसन्न जूँपि नागरिकपि नं यक्व दु । वनापं जन्म जूँपि राजकर्मचारीत उलिमच्छि दु, वैगु ज्यायात अनुमोदन याईपि नं मद्दुगु मखु । स्वयं सेनापति शीसं धंथे दु । केवल नागरिकपिनिगु जक खँ न्यना, विश्वन्तरयात पिछ्ठ्याः बिज्याय्मते, नाथ ! पिछ्ठ्या बिज्याय्मते । (खवई)
- सञ्जय:- रानी ! छं धाःगु खँ जि नं थू । तर राजकर्मचारी व सेनापति धैँपि न्ह्याबलें हे झीगु आजायात पालन याना चवनीपि राजभक्ति खः । तर थव राज्यया भिं मभिं, उयू मज्यू विवेक याना, भिं मभिंया परिणाम भोग याय्माःपि नागरिकपि खः । उकिं उमिगु प्रार्थनायात उपेक्षा याय्मज्यू, राज्यय् ब्वलंगु बिरोधयात फया शीसं विवेकपूर्वक न्याय यायेमाः ।
- फुसति:- नाथ ! दान ब्युगुलि थःत पितना छ्वंगु निश्चय जुई धुंकल नं हानं सप्तसत दान याना चवनेफुम्ह जि पुता ! थौं दान ब्यु ब्युं हे पितंका चवनेमाल, धिक्कार जिगु कर्म ! आः उँपि याचकपिन्त लुध्रंक सुनां बी ? थव अन्तरपुरया परिचारकपिन्त गथे याना धैँयं बीगु ? नाथ ! जि पुता जंगलय् वना, अन छु दान याई वं ?
- सञ्जय:- प्रिय ! धन्दा काय्मते, दान बीम्हेसित गनं नं दान वस्तुकं अर्कं जुईमखु, हानं नागरिकपिन्त आवश्यक ज्वीवं विश्वन्तरयात हाकनं इमिसं हे राज्यय् ह्यगु प्रार्थना याई, धैँयं या ।
- द्वारपाल:- महाराजया जय ! राजकुमार विश्वन्तर बिज्याना च्वंगु दु । (विश्वन्तर व मद्दी देवीया प्रवेश)
- विश्वन्तर:- बुबा ! छःपिनि पुत्र विश्वन्तरया प्रणाम स्वीकार याना बिज्याहुँ । (विश्वन्तर व मद्दीदेवी तिम्हसिनं नं प्रणाम याई)
- सञ्जय:- छिमिगु मनोरथ पूर्ण जुईमा ।
- विश्वन्तर:- मां ! जिमिगु प्रणाम स्वीकार याना बिज्याहुँ । (विश्वन्तरं प्रणाम याई, मद्दीदेवी माजुया लिक्क वनी)
- फुसति:- (छुं धाय् फँ मखु, लहातंजक आशिर्वाद बी)
- मद्दीदेवी:- मुमा ! छलपोलया चरणय् भौमचा मद्दीदेवीया प्रणाम !
- फुसति:- (धय्पुना नापं फेतुकी, छुं धाय् फँमखु)

विश्वन्तरः- बुबा ! जि छःपिगु राजाज्ञायात पालन याना, नागरिकपिनिगु ईच्छाक.छं वंक पधतय् वने याना । जि अन फवव दुःखकष्ट फयाः पूष्यकर्म याना च्वने । छःपि थन नागरिकपिन्त अनुशासन याना, बिषय सुखयात बांलाक भोग याना बिज्याहूँ ।

सञ्जयः- (मिखाय् ख्वबि लः लः धायकी)

विश्वन्तरः- मां ! जि थःगु देशेचर्वपि नागरिकपिन्त दुःख बिल, उकिं आः जि जंगलय् वने, जितः प्रवृजित जुईत बचन बिया बिज्याहूँ ।

फुसतिः- (खवखना सलं) पुता छंगु प्रवृज्या..... सफल जुई मा । आः छ जंगलय् वनीम्ह हे जुल, छंगु मनोरथ पूर्ण जुईमा (भच्चा क्रुद्ध जुया) तर थव मद्दीदेवी छुं दुःखकष्ट नय् मनंम्ह, सुकोमलम्ह जंगलय् गथे च्वनी ? उकिं मद्दीदेवी व मस्त थन हे तोताः थकि ।

विश्वन्तरः- मां ! जि स्वैत नं करं बयंकाः जंगलय् यंकेमखू, मद्दीदेवीयात जिगुपाखें स्वतन्त्र दु । वया न्हाःसा थन च्वनेफु, म्हांसा वय् नं फु ।

सञ्जयः- मद्दी ! छ जंगलय् वनेमते । थन हे च्वना मस्त बिचाः याना च्वं, सुखपूर्वकं च्वं । जंगलय् वना दुःख भोग याः वनेमते । मस्तेत नं दुःख जुई, जंगलय् जन्तुतयेगु भय नं यक्व दु ।

मद्दीः- बुबा ! जितः ला थः स्वामी वाहेक मेगु सुख छुं माःगु मदु । न्हाक्व दुःख जूसां स्वामीनाप च्वने दंगु थव हे सुख खः । स्वामीयात जंगलय् छ्वया जिजक थन, सुखं च्वना च्वनेगु नारीया धर्म नं मखु, उकिं जितः गना बिज्याय्मते ।

सञ्जयः- अथे जूसा जालिकुवार व कृष्णाजिनी निम्ह जूसां तोताःथकि ।

मद्दीः- महाराज ! व मस्त निम्हं जिगु निगः मिखा थें खः, उकिं ईपिं मद्यक जि घौछि नं च्वनेमफु । इमित अन जंगलय् छुं कष्ट ज्वीमखु ।

सञ्जयः- विश्वन्तर ! जंगलय् बांलाक संयम जुया विचरण या बन्य- जन्तुपाखें बचे ज्वीगु कुतःया (मिखां ख्वबि वयेकी)

विश्वन्तरः— महाराज ! शोक याना बिज्याय्मते, थुकी छुं घन्दा कै
बिज्याय् स्वाः जिमित विदा बिया बिज्याहुँ । (प्रणाम याना
बुलुहुँ वनी)

(नेपथ्यय् गीती धुन वयाः हे चवनी, अन्तय् पर्दा कुहाँ वई ।

न्हैगूगु दृश्य

स्थानः— पटांग्री

(विश्वन्तर, मद्दी, जालिकुमार, कृष्णाजिनी व अमात्य)

कृष्णाजिनीः— मां ! क्षी गन वनेगु ?

मद्दीः— क्षीपिं जंगलय् वनेगु, अन साप हे न्हाइपुस्य च्वं ।

जालिकुमारः— मां ! थन स्वया नं अन न्हाइपु ला ?

मद्दीः— खः पुता ! अन अनेक अनेकया झंग पंछित व जातंजातया
चलात यक्व स्वयेगु दु ।

कृष्णाः— मां ! अन थन थें हे यक्व बां-बांलाःगु स्वां नं दु ला ?

मद्दीः— दु पुता दु, अन स्वांजक मखु साःसाःगु फलफूलत नं यक्व दु ।

जालिः— बुबा ! आ क्षीपिं थ्व हे रथय् च्वनेगु ला, खः ला ?

विश्वन्तरः— खः का छिपिं रथय् च्वं (जालिकुमार व कृष्णाजिनी निम्हे-
सितं मद्दीदेवीं रथय् फेतुकी)

विश्वन्तरः— मद्दी ! छ नं रथय् च्वं, जि हे रथ न्हाके । (मद्दी सुं क
रथय् फेतु वनी)

सेनापतिः— राजकुमार ! थ्व जिमिसं छु स्वयमाल ? (ख्वै)

विश्वन्तरः— सेनापति ! ख्वय्मते, धैर्यं या, नागरिकपिगु सुरक्षा व देशया
सुरक्षा बांलाक याना जि अबु व मांयात बांलाक बिचाः या,
का थ्व छन्त । (हारमा छमाः तोया बी)

सेनापतिः— (ख्व ख्वं फया काई) छःपिनि सदा नं निरोगी जुया याकनं
लिहाँ बिज्याय् दयेमा ।

विश्वन्तरः— महामात्य ! राज्यय् च्वंगु दान शालय् सदां थें दान कार्य चले
यानावं च्वं, याचकपि खालि ल्हातं लिछ्वयमते, का थ्व छन्त
(मेगु हार माः छमाः तोया बी)

(१८)

- अमात्यः— छःपिनि सर्वां नं जय मङ्गल जुईमा । (फया काई)
- ब्राम्हणपिः— दानवीर विश्वन्तरया जय !
- विश्वन्तरः— ब्राम्हणपि ! जि वंक पर्वतय् वने त्याना, अग्रमादि जु, पाप खना ग्याना पर उपकार याय्गु स्व । (दान बी)
- ब्राम्हणपिः— (दान फयाः) विश्वन्तरया जय !
- विश्वन्तरः— म्बाल हूँ, छिपिं फुक्क त्याहाँ हूँ (थः नं रथय् थहाँ वना, सलया लगाम ज्वनी) हूँ, म्बाल हूँ, त्याहाँ हूँ (रथ भ्वा न्ह्याकी)
- सकलैः— दानवीर विश्वन्तरया जय ! (न्याकः दोहरे याई)
- विश्वन्तरः— (लिफः स्वयाः) थथे जि ल्यु ल्यु वयां छु याय् छिपिं, म्बाल हूँ, त्याहाँ हूँ । राज्यय् बांलाक अग्रमादि जुया सेवा या ।
- सकलैः— अज्ञा शिरोपर ! (सुं सुं छ्वयाः लिहाँ वनी)
- विश्वन्तरः— प्रिय मददी ! जि रथ न्ह्याके, छं ल्युनेपाखे स्वयाः चवं, सुं याचकपि वःसा जितः धा ।
- मददी देवीः— हवस्, प्राण नाथ !

(नेपथ्यय् म्ये हाला हई । रथ बुलुहूँ न्ह्याई । खने मदया वनी)

च्यागू दृश्य

स्थानः— जंगलय्

(ब्राम्हणत निम्ह थ्यंकः वई)

- छम्हम ब्राम्हणः—पासा ! भव, थन ला सुं मडु ।
- निम्हम ब्राम्हणः—झीपिं वयागु हे लिबात, अयाय्सकं याकनं नु धयां छ हे ला खःनि प्यानुक्क सनाचवंह, लाःसा विश्वन्तर जंगलय् वने धुंकल ला छु छु ।
- छम्हम ब्राम्हणः—नु नु, जंगलय् जूसां लिलाकः वने ।
- निम्हम ब्राम्हणः—थन तक वयेत ला छ पितिपितिं वं चवनीम्ह, हानं जंगलय् थ्यंक गथे याना वनी छ ? (छह्य दान कयाः वःहा नापलाई)
- छम्हम ब्राम्हणः—ए, छ गनं वयाम्ह हाई ? ग्राम छं छु ज्वना वंगु ?

मेम्ह ब्राम्हणः- श्व ला ? दान बीम्ह विश्वन्तर राजकुमारं व्यूगु दान बस्तुत का ।

छम्हम ब्राम्हणः- वसपोल गन दु ? गन कयाः हयागु ग्राम ?

मेम्ह ब्राम्हणः- भच्चा जाल, हुँकन पुखूसिथय् नापलाःगु । अन हे जित दान बियाः हःगु का श्व ।

छम्हम ब्राम्हणः- नु नु पासा नु, भच्चा ब्वाय् वनां जूसां नापलाकः वने, अन निसँ वय्घुंकाः छुं दान मकाःसे गथे वनेगु ?

मेम्ह ब्राम्हणः- आः ला वसपोलयाके दान बीगु धन सम्पत्ति छुं हे मदे धुंकल । छिमिसं छु दान काई ? छुं मदुगुलिं श्व रथय् छायापाः तैतःगु बस्तु हे दान बियाः हःगु । छिमिसं छु दान काई, आः ?

छम्हम ब्राम्हणः- छाया ? छुं हे मन्त ला ?

मेम्ह ब्राम्हणः- मन्त, आः रथ सालीपिं सल उलि दनिका ।

छम्हम ब्राम्हणः- अथे जूसा व सल जूसां पवने, जि त्यान्नुसे नं चवने धुंकल, ल्याहाँ वनेमानि अन थ्यंक, व सल जक काय् दुसा श्नीपिं याकनं अःपुक थःगु देशे थ्यंकः वने दे, सलम्हय् नं जा तिसा दैन, मदुला ? नुनु याकनं नु ।

निम्हम ब्राम्हणः- अथे खःसा नु, ब्वाय् नु (निम्हं ब्वाय् वनी)

मेम्ह ब्राम्हणः- धन्य धन्य विश्वन्तर राजकुमार ! दान यात धकाः राज्यं पितनीगु जूलं नं दान यायेगु मतोत्, न्हय्सः सल, न्हय्सः किसि, वथे हे न्हय्स न्हय्सः दासदासी रथ आदि नं दान बिल । थौं जंगलय् थ्यंक पितना हल नं दान यायेगु तोतुगु मखु । दान यायां यायां रथय् छायापाः तःगु तिसा तक नं दान बियाः हय् धुंकल । आः हानं रथय् च्वापिं सल नं थुमिसं पवं वनेगु धकाः वने धुंकल, व नं दान बीगु मखा जुई । गुलिजक बल्लागु चित्त जुई वसपोलया चित्त, थथे दान बिल धकाः पितना हँ पिनिगु चित्त नं चित्त, श्व पितनेत ग्वःसा ग्वःपिं श्व राष्ट्रया नागरिकत ला. . . . स्व . . . स्व . . . थुपि व याचक तय्गु सरापं नये, त्वने व दयनेगु चितासू तक नं दैमखु । अपायसनाहा राजकुमार पितना (खबना सलं) थुपि ला थुपि, थः थः त्वाना नं मुक्ती दैमखु नि, व ब्राम्हण पिनिगु सराः, बाचकतेगु सराः, थुमिसं छु जक याना भोग

याई थें । (दुहाँ वनी)

(विश्वन्तरया रथ खने दयेक वै)

विश्वन्तर:- प्रिय मद्दी ! स्व सा झीगु शिवि राष्ट्र गुलि रमणीय जू, आः झीपिं थन लिहाँ वयेगु गुबले गुबले । थनं पुला वनेवं मेगु राष्ट्रय् लाः वनी, आः नतुं झीगु राष्ट्रय् बांलाक दर्शन याये । (सकसिनं लिफ स्वया नमस्कार याई, रथ भचा न्हाकी)

मद्दी देवी:- आर्यपुत्र ! ब्राम्हणत निम्ह व्वाय् व्वाय् वंच्वंगु, शायव दान काः वोपिं जुईफु ।

विश्वन्तर:- (रथ दिकाः) झीके दान बीगु धाःसा छुं मदे धुंकल, रथय् च्वंगु झलंकारत नं दान बियाः छ्वय् धुन (ब्राम्हणत अन ध्यनी)

ब्राम्हणत:- दानबीर विश्वन्तरया जय ! . . . !! . . . !!!

विश्वन्तर:- ब्राम्हर्णपि ! छाय् छिपिं थपायसकं व्वाय् वयागु ? स्व स्व फुंफुंमिने धुंकल ।

छम्हम ब्राम्हण:-खः प्रभु ! छपिसं जंगलय् बिज्यायेत महादान याना बिज्यात धंगु समाचार न्यनाः, दान काये धकाः वयागु, तुति स्याःगुलि ईलय् थ्यंकः वये मफुत, उकिं छःपिं नकतिनि बिज्यात धकाः धाःगु न्यना, व्वाय् वयागु खः ।

विश्वन्तर:- छिपिं थन थ्यंकः वये धुंकुसेलि छिमित सिंति लिछ्वे मखु, पवं, छिमित छु माल, पवं ?

निम्हम ब्राम्हण:- (रथय् चाहला स्वया) भो विश्वन्तर ! छःपिके आः छु पवने, जिपिं लिपा लाःगुलि छुं हे मदे धुंकल, आम रथय् च्वपिं सल जूसां बिया बिज्याहुँ ।

विश्वन्तर:- ज्यू, थव सल नं दान बी (रथं कुहाँ वया सल काकातःगु काकः लिकयाः ब्राम्हणपित लगाम ज्वंका) का ब्राम्हर्पि ! थव सल जिं छिमित दान यानागु जुल, यंकि ।

ब्राम्हर्णपि- दानबीर विश्वन्तरया जय ! . . . !! . . . !!!

ब्राम्हणपिसं सल सालाः यंकी, विश्वन्तर स्वयाचवनी खने मदेवं मद्दी देवी पाखे स्वै)

मद्दीदेवी:- नाथ ! आः झीपिं गथे याना वनेगु ?

(अकस्मात् हावलासा त्वई, नं ग्याई, ख्युंसे चवनी, झले हानं

- चकनीबलय् चला निम्ह वया: न्ह्यने काकले च्वं वै)
विश्वन्तर:- (आकाशय् छक थस्वई) प्रिय मद्दी ! थ्व झीत देवतापिनिगु
 सहयोग प्राप्त जूगु खः घन्दा कायेमते ।
 (काकलय् चलायात काकी, अले थः रथय् च्वनी)
- जालि कुमार:-** बुबा ! थ्व चला गपाय्स्कं बांलाः, स्वस्वं हे स्वयेमगाः ।
- विश्वन्तर:-** अत वंक पर्वतय्, थुजाःपि चलात यक्को दु, नु आः झीपि
 हानं वने ।
 (रथ भचा न्ह्याकी)
- मद्दी:-** नाथ ! हाकनं छम्ह ब्राम्हण व्वां वइच्चंगु दु ।
- नेपथ्य:-** राजकुमार विश्वन्तरया जय ! . . . ! ! . . . ! ! !
- विश्वन्तर:-** ब्राम्हण छंत छु माल धा ।
 (ब्राम्हणं चला मोह जुयाः स्वयाच्वनी)
 ब्राम्हण धा, छन्त छु माल धा ।
- ब्राम्हण:-** (असंग वंका त्हा उसि उसि याना) प्रभु ! जितः ला थ्व रथ
 छगूलि दान बिया बिज्याहुं ।
- विश्वन्तर:-** ज्यू का, थ्व रथ छंत दान बीगु जुल, थौं जि लुधक दान याये
 खनाच्चंगु दु । मद्दी ! वा कुहाँ वा, थ्व ब्राम्हणयात झीसं
 रथ दान बी ।
- मद्दी:-** (जालि व कृष्णा निम्हं रथं वक्कया थः नं कुहाँ वई) धन्य
 धन्य प्राण नाथ ! छःपिनिगु दानशीलता !
 (निम्हेसिनं नं रथयात ज्वना, ब्राम्हणयात त्वता बी, ब्राम्हण
 रथय् च्वनी)
- नेपथ्य:-** दानबीर विश्वन्तरया जय ! (आवाज वयाच्वनी, हावलसा
 त्वई, नं न्याई, ख्यूंसे च्वनी, ख्यूंवल्य् हे रथ मदया वनी,
 लिपा चक्कना वई)
- विश्वन्तर:-** प्रिय मद्दी ! आः झीपि वनेत रथ मदे धुंकल, उकिं छं
 चीधिम्ह कृष्णायात लुकुं छ्यु, जि थ्व तःधीम्ह जालि कुमार
 लुकुं छी । झी आः बुलुहुं न्यासि वने, नु ।
- मद्दी:-** स्वामी ! छःपिनिगु आज्ञा सदा नं शिरोपर याये । छःपिनि
 मन याउँसे च्वंसा जितः नं मन याउँसे च्वनी, बिज्याहुं, नु ।
 (निम्हसें निम्ह लुकुं छिना, बुलुहुं वनी, नेपथ्यय् म्ये हाला
 हई, पर्दा कुहाँ वई)

गुंगु दृश्य

स्थानः— ईन्द्र भुवन

(ईन्द्र, विश्वकर्मा व छम्ह देवता अप्सरापि निम्हसें पंखां गायिका च्वनी । छम्ह प्याखं ल्हुया च्वनी)

ईन्द्रः— (आकाशाकां ल्हा ल्हवना, प्याखं दिकी) स्वाल, छिपि थः थःगु विमानय ल्याहाँ हूँ ।

अप्सराः— (छ्यो व्वछुना नमस्कार याना प्याखं हुहुँ द्राहाँ वनी)

देवताः— भो देवेन्द्र ! छाय्, थोँ छःपिसं बिचे हे नृत्य दिकाः बिज्यानागु?

ईन्द्रः— खः देवगण ! जिगु थ्व पाण्डु कमल शीलासन ववाना वल । मनुष्य लोकय् सुं महापुरुषपिन्त आपतविपत मज्जीकं जिगु भाशन ववाई मखु । अवश्य नं सुं महापुरुषपिन्त छुं कष्ट जुल ज्वी, छिपि पलख शान्त जु, जि बिचाः याना स्वय् ।

(ईन्द्र ध्यानय च्वनी । पलख लिपा)

ईन्द्रः— देवगण ! जि झिनिगू वर बियाः तयाम्हे फुसति महारानीया सुपुत्र विश्वन्तर राजकुमारयात मंगल—किसि दान यात घकाः राज्यं पितना हल, आः ईपि वंक पर्वतपाखे वनाच्वंगु दु । लय् हे सल नं दान बिल, सल मदुगुलि जंगलय् च्वपि देवतापिसं थ हे चला जुया रथ न्हाकाः यंकल । हानं व रथ नं ब्राम्हण छह्य दया दान कयाः यंकूगुलि, मस्त थः थःम्हं लुकुं छिना वंक पर्वत पाखे वनाच्वन ।

विश्वकर्माः— भो देवेन्द्र ! दान बिल घकाः पितना हल नं मचात लुकुं छिना न्यासि वने मायेक हानं रथनापं दान याईह्य विश्वन्तर गुलिजक दानबीर । वैत ला झीसं अवश्य गुहालि याय्माः । व चला जुया वःपि देवतापि धन्य खः ।

ईन्द्रः— ईमिसं पुण्य लाभ यात, आः छ नं याकनं वना, वंक पर्वतय् वसपोल महासत्वपिन्त छुं पीडा, कष्ट मज्जीक फलफूलं युक्तगु आश्रम निर्माण याना वा ।

विश्वकर्माः— भो देवेन्द्र ! थ्व जिगु सौभाग्य खः । जि थथे वना वसपोल पिन्त माव्व साधन ताः लाकाः पर्णशाला निर्माण याना वय्, आज्ञा बिया बिज्याहूँ ।

ईन्द्रः— ज्यु, हूँ, वनाः बांलाक प्रबन्ध याना वा । (मेहा देवतायात)
छ नं वना विश्वन्तरयाथाय् बांलाक ध्यान बियाः अद्दृश्य रूपं
बिचाः याना च्वं । इपिं राजपरिवारपिन्त गुगुं नं प्रकारया
दुःखकष्ट मज्जीमा । (विश्वकर्मां नं प्रणाम यानाः पलाः छिना
वनी । बाद्य धवनीया साथ्य पदां कुहाँ वई)

ऋगु दृश्य

स्थानः— वंक पर्वत

(विश्वन्तर, मद्दीदेवी, जालिकुमार व कृष्णाजिनी)

- विश्वन्तरः— (मचायात ल्हाः ज्वना) प्रिय ! श्व पर्वतय् पणंशालाया च्चय्
छु आखः च्वैतःगु ?
- जालिकुमारः— सुनां च्वैतःगु जुई व बुबा !
- विश्वन्तरः— (स्वयाः) अवश्य नं झीपिं थन वयागु सियाः देवतापितं झीगु
निर्ति निर्माण याना तःगु जुई ।
- मद्दीदेवीः— नाथ ! आः झीपिं थन हे विश्राम यायेगु खःला ?
- विश्वन्तरः— खः मद्दी ! दुने वना छकः स्वय्, दुने छु दु थें, गथे च्वं थें
(दुने वनी, मद्दीदेवी कृष्णाजिनीयात मुलय् तयाः जालिकुमार-
यात नापं फ्युतुकी । विश्वन्तर दुने वना खड्ग, धनुष आदि
राजपोशाक तोताः ऋषिया भेष काई)
- कृष्णाः— मां नय् पित्यात ।
- जालिः— मां जि नं नय् पित्यात ।
- मद्दीः— पुता ! पलख आसे, बुबा वयेवं छिमित फलफूल कयाः नके ।
स्व थन छचाःख्यलं गुलि फलफूल संच्वंगु दु ।
- जालिः— मां ! जि व फलफूल खाना ह्य ला ?
- मद्दीः— म्वाः पुता म्वाः । पलख धैर्य या । ना, आ थत्थें श्व नि न ।
(मस्तय् नै च्वनी । विश्वन्तर ऋषिया भेषं तुतां चुया पिहाँ
वई)
- विश्वन्तरः— मद्दी ! (आश्चर्य चायाः) श्व छु याना बिज्यानागु ? (खखना
सल) नाथ ! श्व छु याना बिज्यानागु ?
- जालि व कृष्णाः—मां ! छाय् स्वयागु ? मां छाय् स्वयागु ?

- विश्वन्तरः— मद्दी ! विचलित जुद्धमते, धैर्यं या ।
- मद्दीः— गजाःगु सुखं चवना बिज्याःम्ह आर्यपुत्र, थौं जंगलवासी ! श्व गुजाःगु न्याय ?
- विश्वन्तरः— श्व पवित्रगु भूमि खः हानं श्व भेष नं पवित्रगु खः श्व भेषं देव नर ब्रम्हासहित सारा जंगलया पशुपंक्षीत नापं मित्रता तयेफु । हूं, छिपिं नं दुने वना ऋषिया बस्त्रं पुनाः वा, दुने फुक्क ठीक जुयाच्चंगु दु ।
- मद्दीः— आज्ञा शिरोपर ! (दुने वनी)
- विश्वन्तरः— (चंक्रमन याना चवनी । अले लिपा ध्यान मुद्राय् चवनी) (छूं समय लिपा मद्दी व मस्त नं वस्त्रं पुनाः पिहां वई)
- जालिः— बुबा ! श्व ऋषिया वसः ला साप हे ज्यांछि, स्वै बिज्याहूं ।
- मद्दीः— नाथ ! छःपिगु आज्ञा पालन याना वय् धुन, आः छःपिके छगू वर पवने ।
- विश्वन्तरः— धा मद्दी छु वर ?
- मद्दीः— आर्यपुत्र ! श्व वनय् छःपिसं फलफूल व लःया निति छुं कष्ट याना बिज्यायमते । श्व फुक्क ज्या जि हे याय् ।
- विश्वन्तरः— मद्दी ! जि नं छंके छगू वर पवने, छं नं स्वीकार याय्माः ।
- मद्दीः— धैबिज्याहूं !
- विश्वन्तरः— क्षीपिं निम्हं प्रब्रजित जुई धुन, प्रब्रजित पिनिगु निति प्रब्रजित-या हे नियमत दु । मिसा धैपिं ब्रम्हचर्यया बाधक जुई यो, उकिं अईल्य् छ जिथाय् वयेमते, हानं थःत नं संयम या ।
- मद्दीः— आज्ञा शिरोपर ! श्व मस्त निहसित नं जि थन दत्तले जि हे बिचाः याये । जि जंगलय् वनेबलय् छःपिसं थुमिगु उपरय् दया तयाः बिज्याय् माली ।
- विश्वन्तरः— (छ्यनं कवाई) जालि ! छन्त श्व पर्णशाला गथे च्वं ?
- जालिः— बुबा ! जितः जा न्ह्याइपुसे च्वं ।
- कृष्णाः— बुबा ! जितः नं न्ह्याइपुसे च्वं ।
- मद्दीः— श्व हे जिगु सुख खः नाथ ! आः जि जंगलय् वनाः फलफूल खाः वने ।
- विश्वन्तरः— ज्यू, जंगलय् वनेबलय् बांलाक मैत्री भावनाय् मन क्वातुकाः हूं ।
- मद्दीः— ज्यू, कुमार ! केहेंचा बांलाक बिचाः या न्है ?
- जालिः— हवस् मां ! जि कृष्णानापं ह्यिताः च्वने ।

(मद्दीदेवी जंगल स्वयाः वनी । विश्वन्तर मस्त म्हिता च्वंगु
स्वस्वं मुलपति ध्याना फय्तुई । पर्दा विस्तारं तिनाः है)

किंछगु दृश्य

स्थानः— जूजकया चुकय्

ब्राम्हणीः— (लः कयाः हयागु लः घः बँय् दिका सुकुसुकु ख्वया च्वनी ।
भातम्ह ब्राम्हण प्रवेश जुई)

जूजक ब्राम्हणः—प्रिय ! छाय् ख्वयागु ? छु जुल ? सुनां छु धाल ? (मिसां
नों वाई मखु) धा प्रिय ! छन्त सुनां छु धाल !

ब्राम्हणीः— छुं मघाः जितः थ्व थासय् च्वंपिसं ? आः जि खुसिइ वना लः
काः नं वने मखुत, दक्खिसिनं हिबाय् च्वाय् याकाः ।

जूजक ब्राम्हणः—छाय् सुनां छु धाल ?

ब्राम्हणीः— जिमि मां बौ पिनि लयोम्ह जुया छःपि थें जाःम्ह बुढाहासित
जि बियाः हःगु हँ । संसारय् ल्याय्म्हपि सुं मिखां मखना
थपाय्सनाय् ल्यासेहा बुढायाके वल । जि बुद्धि मडुह हँ, जि
न्हापाया जन्मय् श्रमण ब्राम्हणपित सरा बिया वःगुलि बुढा
भाःतनाप हनेमागु हँ । छु हँ छु हँ ! जि कने नं मसः
कने नं मठाः, जितः थनयापिसं हाय्कीगु, न्याकीगु थ्व जि
गथेजक न्यना च्वनेगु ?

जूजक ब्राम्हणः—(घुरे जुया) म्वाल का अथे जूसा । छं खुसी वना लः काः
वने म्वाः । जि हे लः काः वने, छ छे हे च्वना च्वं, छं जितः
सेवा चाकरी याःगुलि इमि नुगः मुयाः कलाःपित न्वात जुई
अले छन्त तं प्वंकः वल जुई का ।

ब्राम्हणीः— जि थः भाःतं ज्या याकाः च्वनीगु कुलय् जन्म जुयाहा मिसा
मखु, उकि जि छ्येय् च्वना छःपिसं लः काः वनेगु ज्या
जुईमखु । छु मघाई ईमिसं जितः भातं लः कायेकाः त्वनीहा
मघाई ला ?

जूजक ब्राम्हणः—आः छु यायेगु ले ? जि लः काः वंसां मज्यू छं नं लः काः
वने मखु हँ, छु झीपि लः हे मवसे अर्थे सीगु ला ?

ब्राम्हणीः— छु सकसिनं थःम्हं हे लः कया त्वनाच्चवंगु दु ला ? मेपिनि ला च्यो, भ्वाति तयाः ईमिसं लः ल्हय्याकाः त्वनाच्चवंगु मखंला छःपिसं । आः छःपिसं जितः धात्थे हे ययेकाः तयागु खः धंगु जूसा जितः नं च्यो भ्वाति तै बिज्याहुँ ।

जूजक ब्राम्हणः—प्रिय ! शीपि तःमिपि मखु, सम्पत्ति दुपि मखु; शीसं गथे याना च्यो, भ्वाति तयेगु ? छ तँचाय्मते बरु छंगु निम्ति जि हे च्यो जुया बी, दक्व ज्या याना बी ।

ब्राम्हणीः— स्वं बिज्याहुँ, छःपिसं जितः च्यो जुया ज्या याना बिज्याय् स्वाः । जि छःपिसं ज्या याकाः छःपिन्त कलाः च्यो धाय्कीहा मिसा मखु । छःपिसं जि धंगु खँ न्यनाः बिज्याय्गु सा शीत च्यो नं दै, भ्वाति नं दै, प्रज्ञ सम्पत्ति नं यक्व दै ।

जूजक ब्राम्हणः—व छु खँ धा सा ?

ब्राम्हणीः— विश्वन्तर राजकुमार महादानीहा खः । छःपि बिज्याना वस-पोलयाथाय् वना च्यो, भ्वाति, धन सम्पत्ति नसा त्वंसा पवना है बिज्याहुँ । वसपोलं वक्वसित माःगु तक्क दान बियाः च्वंगु दु । छःपिन्त नं बियाः है ।

जूजक ब्राम्हणः—जि बुढा ज्वी धुंकुहा, वस्लाःगु मखु, अयाय् हाकःगु लँय् गथे वनेगु ? बरु जि हे छंगु सेवा याय् ।

ब्राम्हणीः— ग्रामथे छःपिसं हे सेवा यायेगु, छःपि हे च्यो ज्वीगु, दान काः नं सवनेगु जूसा जि च्योया कलाः धाय्के नं मयो, भाःतं चाकरी याकाः च्वने नं भ्हां । जि बुढाया ल्यासि कलाः धाईगु न्यनाः पिहाँ जुई नं मफु । थौं हे थःछे वने । जित बिदा बियाः बिज्याहुँ ।

जूजक ब्राम्हणः—प्रिय ! अथे धाय्मते स्वाल, जि वने । जितः लँय् वनेत छुं दुसा व पोचिना व्यु, छंगु निंति च्यो, भ्वाति पवना ह्य् । दुःख ताय्मते, छं जितः त्वताः थःछे वने छता धाय्मते ।

ब्राम्हणी— (मुमुं न्हिलाः) जि थथे लँ खर्च व न्हिनेस्या कयाः ह्य् ।
(कलाःम्ह दुहाँ वनी, भातम्ह लाकां न्हयान्ह्यां)

जूजक ब्राम्हणः—छु याय् ? मवें सां कलाः थःछे वनीगु, वने धाःसा अयाय् हाकःगु लँ । बुढा ज्वीका ल्यासि कलाः ह्येगु नं धिक्कार हे का ।

ब्राम्हणीः— (प्व छप्वः हयाः) कै बिज्याहुँ, बरु बलुहुँ बिज्याहुँ । त्यानुसा

दिनाः दिनाः बिज्याहूँ ।

जूजक ब्राम्हणः—ज्यू प्रिय ज्यू, जि बलुहूँ वने, बरू छजक याकःचा, छ्येय्
बांलाक चवना च्वं, झईल्य् पिहाँ वनेमते । न्होने लाःपिं
मनूत छेय् दुहाँ वई, दुकाय् नं मते ।

ब्राम्हणीः— ज्यू ज्यू, थन छेयागु छःपिसं छुं धन्दा कै बिज्याय् स्वाः ।
बरू याकनं च्यो भ्वाति पवनाः नापं हे ब्वनाः बिज्याहूँ खँला?

जूजक ब्राम्हणः—ज्यू ज्यू, जि वना पवना ह्य् ।

(ब्राम्हण वनी । ब्राम्हणी नं दुहाँ वनी)

(ब्राम्हण चाःहिला हानं खने दय्कः वै, जंगलया दृष्य वई,
खिचां ऊगु सः वै; ब्राम्हण थारा न्हई, खिचां उनावं च्वनी)
आः छु यापेगु ? थ्व खिचां जितः बाँकी तँ मखुत । गन वनेगु
आः ?

(ब्याधाः खने दय्कः वै)

ब्याधाः— ए ब्राम्हण ! थुजाःगु घोर जंगलय् याकःचा वेत मग्नाःला ?
छं थःगु प्राणया माया दु धँगु जूसा लिहाँ हूँ ।

जूजक ब्राम्हणः—भो सिकारी भाजु ! जि वंक पर्वतय् वनेत वयागु खः, माःसां
स्वासां जित छाय् ख्यानाः च्वनागु ?

ब्याधाः— छु घया ? वंक पर्वतय् वनेगु (तं पिकयाः) हूँ, थर्थे हे लिहाँ
हूँ, छर्थे जाःपिं नीच आसय्पिं फोर्गीतय्त् पनेत हे जि थन
च्वना च्वनागु, सिल ला छं ? छिपिं थें जाःपिसं याना थौं
विश्वन्तर बनय् बाय् जुई धुं कल । अझ नं जंगलय् थ्यंक वया
दुःख ब्यू वया च्वन । छ ल्याहाँ मर्वसा छन्त ला थन हे स्याना
बी जि (बाणं कयेकेत स्वई)

जूजक ब्राम्हणः—सिकारी भाजु ! छ ला आर्यपुत्र विश्वन्तरया रक्षक खनिसा,
जि वसपोलया हितैषीह्य खः जि खना छ तंचाय्माःगु मडु ।

ब्याधाः— हितैषी ! साःप हितैषी, छर्थे जाःपिं हितैषीत गुलि दु गुलि
दु । राजमहलय् च्वंबलय् धन रतन पवना मगात, मंगल
किसि हे पवना काल । हानं अजाःह्य वनबाय् जुयाच्वंह्यसिके
धन सम्पत्ति दान कयां मगाना सल रथ समेतं दान काल ।
थ्व फुदक दान कयाः वसपोलयात वनबाय् जुईकूपिं छिपिं थें
जाःपिं नर राक्षसतयेत थनं छव्य् फँमखु, लिहाँ हूँ, मखुसा
थ्व हे बाणं छंगु प्राण कया बी ।

जूजक ब्राम्हणः—जि विश्वन्तर राजकुमारया धात्थे न हितैषी खः । जि आ मेपिथे धन सम्पत्ति पवं वयाह्य मखु । छं ग्राम धनुषं बाण लिकयाः जिगु खं छकः ला न्यो ।

व्याधाः— स्यू, स्यू; जि, छ राजकुमार व राजकुमारी पवं वःह्य जुई, मखुसा थुजोगु घोर जंगलय् वसपोलयाके छुं हे मडु धंगु सीक सीकं वसपोल दर्शन छकः जक यायेत सु कष्ट सिया वं । हूँ बिस्पुं हूँ ।

जूजक ब्राम्हणः—ब्राम्हणत दूत जुई धंगु खेला छं स्यू हे जुई, जिनं दूत खः । विश्वन्तरया बनवासं शिविया नागरिकत तःसकं पश्चाताप चायकाः चत्रंगु दु । आः जि वहे शिवि नरेशयागु संदेश ज्वना, विश्वन्तरया दर्शन याः वयाह्य खः, जितः लें तोता ब्यु ।

व्याधाः— छु छ धात्थे नं शिवि राष्ट्रया दूत खः ला ?

जूजक ब्राम्हणः—जि मखुगु खं लहाय् मखु, जि धात्थे नं दूत खः । बरु छं सी वंक पर्वत वनेगु लें छकः छं जितः बांलाक कं ।

व्याधाः— (बाण लिकया) का छ दूत खःसा थ्व लेंगु मतोतुसे उत्तरपाखे हूँ ।

जूजक ब्राम्हणः—छंगु जय जुइमा ! (व्याधा वनी)

(ब्राम्हण झसुकाः तयाः) झन्नं जयान वं ल्याः का । थ्वैत खं ठिक्क याय् मफुगु जूसा ज्या हे पाकीगु का थ्वं । आः हानं थ्व लेंगु पवः मचाः तले छु छु सामना याये मालीगु खः, मस्यु । (हाहां दुहाँ वनी)

(पर्दा कुहाँ वई)

किंनिगुगु दृश्य

स्थानः— पर्णशाला

(मद्दी, जालि व कृष्ण द्यनाचवनी / आकाशाकां)

मद्दीदेवीः— (झसंक वंकाः) हे भगवान् ! थ्व गजाःगु स्हनाचवंगु ? जि पुता (काय्महयाय्पिन्त स्वई) जि हेरा, जिगु नुगःच (छ्यनय् पियाः, लहाः विन्ति याना) हे भगवान् ! थ्व मस्तेत छुं झनिठ मजुईमा । (जुक्क दना वना खापा धारा

- घारा याना) नाथ ! नाथ ! खापा चाय्का: बिज्याहूँ !
 नेपथ्य:- सु ? छाय् ?
- मद्दी:- नाथ ! जि छुं मर्मिगु मनं वयाम्ह मखु, खापा चाय्का:
 बिज्याहूँ ।
- विश्वन्तर:- (खापा खना:) मद्दी ! झीसं परस्पर प्रतीज्ञा याना तयागु
 दय्क दय्कं छ छाय् झईलय् थन वयागु ?
- मद्दी:- (प्रणाम याना) आर्यपुत्र ! थौं त:सकं ग्यानापुक सपना
 खन, उकि जि न्ह्यलंचाय् साथ थ्व मनयात थातं तय् मफया:
 छ:पिके थ्व मर्मिक म्हंगुया फल न्यनेत वयागु ख: । क्षमा
 याना बिज्याहूँ ।
- विश्वन्तर:- छु धका: म्हगसय् खन छं ।
- मद्दी:- प्रभु ! म्हगसय् म्हछम्हं हाक्कुसे च्वंम्ह अले ह्याउक वसतं
 पुनात:म्ह मनुखं ल्हातय् खड्ग ज्वना:, पर्णशालय् द्वाहाँ वया,
 जिगु सप: ज्वना जिगु मिखा निगलं लिकया:, ल्हा निपां
 धयना:, नुग:पाँय् फाया, हि स्व: स्व: वेक नुग:चु लिकया
 यंकल । झले झसंग न्ह्यलं चाल । उकि ग्याना: छ:पिके
 थुकिया छु फल ज्वीगु ख: थ्व खं न्यनेत मव:सँ च्वने मफुल,
 नाथ ! थुकिया फल छु जुई ?
- विश्वन्तर:- (बिचा: याना) मद्दी ! छं नय्गुली मात्रा व द्यनेगुली
 तरीका मिले मज्जूगुलि चित्त चंचल जुया: थये म्हंगु जुई,
 ग्याय्मते हूँ ।
- मद्दी:- हवस् प्रभु ! (लिहाँ वनी/विश्वन्तर नं दुहाँ वनी / थुखे
 मस्तेत घय्पुना) जि पुता ! जिगु प्राण ! (मस्त नं दना वं)
 पुता ! छो तुईया वये थुंकल, जि धा:सा फलफूल का: वने
 मानि । छं वयहे चित्त बांलाक बिचा: याना च्वं न्है ?
- जालि:- हवस् मां ! जंगलं जिमित सा: सा:गु फलफूल हूँ व्यु न्है ।
- मद्दी:- ज्यू पुता ज्यू ! बा:यात तोता: गनं वनेमते न्है ।
- कृष्णा:- मां ! जित स्वांमा बांलाक हनाहि न्है ला मां ।
- मद्दी:- ज्यू ज्यू, छिपिं म्हिता च्वं न्है ।
- जालि:- (पलख म्हिती) कृष्णा नु, बुवायायाय् वने नु ।

- निम्हं:- (म्ये हाहां वनी) बुबा ! प्रणाम !
- विश्वन्तर:- चीरंजीवि जुहमा ! वा पुता वा, थों न्हापानं हे बल । (मुलय् भो सुकी) छिमि मां वनय् वने धुंकल लाकि छु ?
- जालि:- वने धुंकल ।
- विश्वन्तर:- (छ्यनय् पित्तुपी / पलख लिपा) जालिकुमार ! हूं वःम्ह सु? ब्राम्हण थें चवं ।
- जालि:- खः बुबा खः, व ब्राम्हण हे खः । व छुं पवं वःम्ह जुई ।
- जूजक:- दानवीर विश्वन्तरया जय ! !! !!! (न्होने खने दयेकः वई)
- विश्वन्तर:- (दनाः) थ्व जंगलय् च्वं च्वनगु न्हय्ला बय् धुंकल, सुं छ्या हे मखंनि, हे ब्राम्हण ! थों छःपिसं वशनं बिल, स्वागत दु, बिज्याहूं । फेतुना बिज्याहूं ।
(मृगाशन- लायाः बी)
- जूजक:- (फय्तुनाः) राजकुमार, म्हें फु मखुला ?
- विश्वन्तर:- म्हें फु । धं बिज्याहूं ब्रम्हदेव ! छःपि छुया निति थन थ्व भयंकरगु जंगलय् बिज्यानागु ?
- जूजक:- सो विश्वन्तर ! जि छःपिके पवं वयाहा खः, छु छःपिसं बीगु खः ला ?
- विश्वन्तर:- ब्राम्हणजु ! जि दान बी धंगु तःसकं न्हा । दान बीगुली जि गबलें कम्प जुईमखु, धं बिज्याहूं छःपिनि छु इच्छा दु, जिके दुगु न्हागु घाःसां बीत जि तत्पर जू ।
- जूजक:- छःपि दानवीरहा खः, उकि जि छःपिके पवना च्वना कि जितः छःपिनि मस्त निहा दान बियाः बिज्याहूं ।
- विश्वन्तर:- विप्रवर ! जि तःसतं लय्ताः छःपि जिमि मस्त निहासिया मालिक जुल । परन्तु राजपुत्री मद्दीवेधी फलफूल कायेत जंगलय् वना च्वंहा सन्ध्या ई तकं थ्यंकः वई, अले बं थुमित म्वः ल्हईकाः, स्वांमालं ववखाय्का बी, छःपिनि नं फलफूल पालं याना अचिछ त्यानु लंकाः कन्हें सुभय् न्हापनं थ्व मस्त च्वनाः बिज्याहूं ।
- जूजक ब्राम्हण:- सो विश्वन्तर ! जि थन आईगु इच्छा मखु, नितो धों निनु

दान कार्य्यं बिघ्नकारक जुईफु । इमिके माया अण्वः, उर्कि
जि थो हे वने । छःपिसं अद्धापूर्वक ब्यूगु दान थुमि मांम्हसँ
मखंसां ज्यू । (मस्त दुने वनी)

विश्वन्तरः— यदि छःपिनि जिमि पतिवृताहा स्त्रीया हबाः स्वयेगु इच्छा
मदुसा म्वाल । थ्व मस्त शिवि राजायाथाय् यंकाः ब्यु, वस-
पोलं छःपिस्त धन सम्पत्ति यक्व बियाः बिज्याई ।

जूजक ब्राम्हणः—राजपुत्र ! छःपिनिगु खँ न्यन्यं जि ग्याना वः । जुजुं थ्व मस्त
लाकाः जितः दण्ड बी मखुला ? उर्कि थ्व खँ जुईमखु, थ्व
मस्त निम्हं जिमि कलाःया निम्ति च्यो वभ्वाति यायेत यंके,
गो मस्त गन वन ?

विश्वन्तरः— (उखे थुखे स्वयाः) थन हे गनं दे ।

जूजक ब्राम्हणः—विश्वन्तर ! छं जितः नकतिनि मस्त बी धुंकल । गवले जि
थ्व मस्तेत राजदरवारय् मयंकूसे जिमि ब्राम्हणीया च्यो, भ्वाति
याय् घया, अगले छं मिखा भाय् यानाः मस्त बिसिकल । आः
छ मस्यूम्ह थें खँ लहानाचवन । थ्व हे ला छंगु दान बीरता ?

विश्वन्तरः— ब्राम्हण ! धन्दा काय्म्वाः जि मस्त ववना ह्य् (दनावनी)
जि योपि जालि कुमार कृष्णा !

नेपथ्यय्— वा कृष्णाजिनी ! जिगु पारमिता पूर्ण यायेत जिथाय् वा ।
जिं धंगु खँ न्यो । भवसागरं पार जुयाः वनेत, जिगु निम्ति
डुङ्गा सम्मान जुया ब्यु, वा पुता वा, जिगु पारमिता पूर्ण
याना ब्यु ।

विश्वन्तरः— (प्याहाँ वयाः) जालि कुमार ! वा जिगु ववन पूर्वकि ।
(मस्त निम्हं वया पुलि उवनाचवनी)

बाबु ! छं जितः दान बी न्ह्यांम्ह धंगु मस्यु ला ? पुता !
जिगु उद्देश्य पूर्ण या । कुमार ! यदि छ दासतां मुक्त जुई
मास्ते वःसा, थ्व ब्राह्मणघात द्विच्छि स्वर्ण मुद्रा बियाः मुक्त जु ।
छं क्येहे घात दासतां मुक्त यानाः, सुनानं जाति कलंक जुइकेफु,
उर्कि जुजुपिसं जक बी फुगु मूय थ्वेत निश्चित याना बी ।
सुं गुम्हसँ सच्छिम्ह दास, सच्छिम्ह दासी, सच्छिम्ह किसि,
सच्छिम्ह सल व द्विच्छि सुवर्ण मुद्रा बियाः जक, थ्वेत दासतां
मुक्त याये फे । ब्राम्हण, जि छस्त थ्व मस्त निम्हं दान बियाः

चवना । थुपि थें जाःपिं शोछि काय्मचा व छगू लाख म्हायर्पि
स्वया नं सर्वज्ञता ज्ञान जितः अणो यो । (कमण्डलुनं लः धाः
हाय्काः) का थ्व मस्त जि दान बी धुन । (भयंकर शब्द
पिहाँ वै)

नेपथ्यः— दानवीर विश्वन्तरया जय ! !! !!!

(विश्वन्तर थःगु ध्यान मुद्रायसतुं चवनी)

जूजक ब्राम्हणः—(मस्तेत गुंखि चिनाः, दादां सातुसाला यंकी) नु नु (मस्त
वनीमखु) याकनं नु ।

जालिः— बुबा ! जिमित पलख ला तयाः बिज्याहुँ, जिमि मांया दर्शन
याना वने ।

जूजक ब्राम्हणः—अज्ञ वने मखुगु ला ? (क्ककु तिनाः) का नु ।

कृष्णाः— (तोफिकाः विश्वन्तरयाथाय् वई) बुबा ! जि वनेमखु व
राक्षस नाप । वैके दयामाया धैंगु छफुति हे मडु ।

(जालिकुमार नं व्वाय् वयाः विश्वन्तरयाथाय् वई)

जालिकुमारः— बुबा ! मां पिहाँ वनाच्वंगु दु । छःपिसं जिमित दान याना
बिज्यात, जिमिसं न्हापालाक्क मां नि दर्शन याये, अले जक
जिपि वनाप वने । मां नि दर्शन याये, अले जक जिपि वनाप
वने । मां मवःतले जिमित छवया बिज्याय्मते; लिपा थ्व
ब्राम्हणं जिमित म्यूसं थम्यु, स्याःसां थस्या, थ्व अलक्षणम्ह
ब्राम्हण स्वयं हे राक्षस थें चवं ।

(जूजक ब्राम्हणं हानं विनाः साला यंकी, दुने थयंकाः हानं
बिस्युं वई)

कृष्णाः— बुबा ! थ्व ब्राम्हणं जिमित चिना, पशुतय्त थें दाया यंकाः
चवन, छु थ्व छःपिसं मखंला ? बुबा ! छःपिगु हृदय थौं नें
थें गय् छाःगु ?

जालिः— बुबा ! कृष्णा मचातिनि, विचरायात थुजाम्ह राक्षसयात
बियाः बिज्याय्मते, बरु जि वने । (विश्वन्तर ध्यान हे जक
याना चवनी)

जूजक ब्राम्हणः—(वयाः) छिपि जा (हानं दादां यंकी) बिस्युं वनेत साःप
चलाखपि का, छिमित आसे । (चिनाः सालाः यंकी)

कृष्णाः- बुवा ! थ्वं जिमित छ्येय् च्वंपि च्यो, भ्वातितय्त थें दादां यंका च्वन, थ्व ब्राम्हण मखु राक्षस खः ।

जूजक ब्राम्हणः-का का नु । याकनं नु (कक्कु तिनाः यंकी)

जालिः- मा ! छःपिन्त जिमिगु प्रणाम ! जिपि बुवाया निंति वना च्वना । थ्व आश्रनधात नं नमस्कार ! बुवा ! मां लिहां वयेवं विलाप याई उबलय् मांयात थ्व न्ह्यवःसा बियाः ह्यकाः बिज्याहें ।

जूजक ब्राम्हणः-गुलि हालाः च्वनागु ।

कृष्णाः- गुम्हसिया मां मदु वया सुं मदु, वैगु जीवन छुं हे मखु ।

जूजक ब्राम्हणः-अस खें मन्यना ? छन्त का छन्तः (कर्त्थि दायाः) का ।

जालिः- वा कृष्णा वा । झीपि म्वानाया छुं प्रयोजन मन्त । झीपि निम्हं थ्व लोभी ब्राम्हणयात दान बी धुंकल, आः हालां छु याय् ?

जूजक ब्राम्हणः-आः छिमित ला, ईन्द्र हे वःसां जिगु ल्हातिं मुक्ति याये फेमखु स्यू ला ?

(सासां दादां यंकी, विश्वन्तरं ताहाकेक सासः ल्हाई, अलय् ध्यानय् मग्न जुई । दुने म्ये हाला हई)

(पर्दा बुलुहें तिना वनी)

किंस्वंगूगु दृश्य

स्थानः-जङ्गल

(मद्दीदेवी फलफूल खाखां)

मद्दीः- थों जितः छु जूगु थ्व ? जिगु जवःगु मिखा फाराफारां जक सनाच्वन, फल मसःगु सिमाय् नं फल दुगु थें खना च्वन, हे भगवान् ! थों छु जुईत्यन जितः ? (मिखा बुबुस्याई, हानं फल खाय्त सनी । आवाज वई, थारा न्ह्या लिफः स्वै, हानं सः वै) छु दु थन (हानं न्होने वनी, छम्ह धुं खने दयेकः वई अलय् लँ पनी) हे व्याघ्रराज ! छन्त जिगु नमस्कार ! जितः लँ त्वःता व्यु, पर्णशालाय् आयंपुत्र व जि काय्म्हाय् पिसं जिगु प्रतिक्षा यानाच्वन जुई, सन्ध्या ई जुई धुंकल

मस्तय नय पित्याकाः चवन जुई . . . त्वते मखुला ? आः
 छु यायेगु ? मेगु लें नं दुगु मखु । (उखेथुखे स्वई, सर्प छम्हसें
 लें त्वाःल्हाना वनी, थारा न्हुई) हे भगवान् ! थौं छु अनर्थ
 जुई त्यन चान्हे ग्यानापुक म्हेंगु ! न्हिनय थथे बांमलाक
 कुलक्षण जक खंगु, जिगु नुगः भारा भारा मिनाचवन । हे
 वनराज ! छ थन जंगलया जुजु खः जि नं छह्य राजपुत्री खः,
 छ जिमि धर्मया दाजु खः, जितः लें त्वःताः ब्यु ! गथे छं
 बहनी मस्त स्वयेत हथाय् चाई अथे हे जि नं हथाय् चायाचवन
 जितः लें त्वःताः ब्यु, पनेमते (उखेथुखे लें माली) कोटि
 बिनित्ति ! जितः लें त्वःताः ब्यु । (लें त्वःताः वनी) (काचा-
 काचां दुने वनाः हानं पिहाँ वंबलय् विश्वन्तर कुटिया न्होनय्
 ध्यान याना चवनी) थ्व हे थासय् जि पुता जालिकुमारं जितः
 लें स्वः वईगु, तर थौं गन वन जुई ? जि वःगु खनेवं हे ब्वाय्
 वईपि थौं गन वन जुई ? जालि ! . . . कृष्णा ! . . .
 छिपिं गन चवनाचवना ? जिगु नुगः पाय् तज्याई थें चवने
 धुंकल, झंगःत नं हाः सः मद्दु, जि मस्त गन वन ? (विश्व-
 न्तरया लिक्क वया) . . . आर्यपुत्र ! जि मस्तेत जन्तुतसें
 जकं नल ला ? गनं ज्याय् जकं छ्वं बिज्याना साकि ? गन
 वन ? (उखें थुखें ब्वाय् वनी) जालि ! कृष्णा ! (हानं
 लिहाँ वई) नाथ ! छःपिं छाय् सुंक चवना बिज्यानागु ?
 छःपिसं न्वं मवाःगुलि जितः तस्सतं दुःख जुयाचवन । मस्त
 मखं गुलिं झन् दुःख जुयाचवन । प्राणनाथ ! छःपिसं छुं खं
 कनाः बिमज्याःसा, कःहे सुथय् तकं जिगु प्राण ल्यनीमखु ।

विश्वन्तरः—

(विस्तारं मिखा कनाः) मद्दी ! छ सुथंनिसें वःम्ह, छाय्
 थपायसकं लिक्क लिहाँ वयागु ?

मद्दीः—

नाथ ! जितः सुथंनिसें हे मनय् शंका जुया, याकनं हे फलफूल
 कयाः वयागु खः तर लेंय् धुं, भालु, सर्प आदि पिसं लें पना-
 तल, गुलिखय् बिनित्ति याना नं चिलाः मब्बु । लिपा सन्ध्या ई
 जुईका तिन त्वःताः ब्युगुलिं लिबागु खः । नाथ ! धैबिज्याहें !
 जालि गन वन ? कृष्णा गन दु ?

(विश्वन्तरं न्ववाई मखु, ख्वाः जक स्वयाचवनी)

(उखें थुखें मामां सःती) जालि . . . ! कृष्णा . . . ३

स्वामी ! जि श्व जंगलया कु कुला, गुफां आदि सकभनं स्वय् धुन । जि पुता गनं मदु, जितः शंका जुल, नाथ ! छु इपि सित लाकि छु ? तर सीसां गथे जुयाजालि (बेहोश जुयाः वनी)

विश्वन्तरः- (विस्तारं दना छाति थियाः स्वई, कमण्डलुं लः हा हा याई, मुल्य् तई) मद्दी ! छ मुर्छा जुई धकाः हे जि मुम्क च्वं च्वनागु, आखिर छ मुर्छा जुयां त्वतल ।छु जि यानागु दानयात छं अनुमोदन याइला ?

(विस्तारं होसय् वई, प्रलय् दना मद्दीदेवी विन्ति याई)

मद्दीः- स्वामी ! जि मस्त गन वन ?

विश्वन्तरः- देवी ! जि छम्ह ब्राम्हणयात दान बियाः छ्वया ।

मद्दीः- प्राणनाथ ! (भच्चा सुं क च्वना) थथे दान बियाः छ्वयाः नं जितः छाय् कना बिमज्यानागु ? (खै)

विश्वन्तरः- मद्दी ! खय्मते, झीपिं म्वाना च्वंतले मस्त धैपिं हानं लाभ जुईफु । प्रिय ! धन सम्पत्तिया दान स्वयाः सन्तान दान यायेगु तःधंगु दान खः । छं नं जिगु दानयात अनुमोदन या ।

मद्दीः- नाथ ! छःपिसं काय्-म्ह्याय् दान याना बिज्यात, उकियात जि अनुमोदन याना । दान हे बी धुंसेलि नुगः म्छिकाः च्वनां छु याय् ? तर छःपिसं न्हाचः हे कना बिज्याःगु सा जि थुलि विलाप याये माली मखुगु मखुला, नाथ ।

विश्वन्तरः- मद्दी ! जि दान बिया चिरा प्रशन्न मयाःगु जूसा अथे भूमि कम्प जुईगु मखु, छु छं म्हिगःयागु आश्चर्य घटनात मखंला ?

मद्दीः- नाथ ! धन्य धन्य ! छःपिनिगु दानवीरता, जि व आश्चर्य घटनात खं ।

नेपथ्यः- दानवीर विश्वन्तरया जय ! पतिपरायण मद्दीदेवीया जय !

विश्वन्तरः- मद्दी ! छथे जाःहा सह-धर्मिणी दुगुलिं, जि धार्थे हे धन्य खः ।

मद्दीः- नाथ ! जि लः कयाः वय् । (दुने वनी) (ब्राम्हण छहा प्रवेश)

ब्राम्हणः- दानवीर विश्वन्तरया जय !

विश्वन्तरः- ब्राम्हण छःपिन्त कुशल हे जू मखु ला ? थुजाःगु ग्यानापुगु जङ्गलय् थौं जि निकःगु पटक ब्राम्हणया दर्शन यानाच्वना बिज्याहुं ।

ब्राम्हणः— कुशल हे जू । छःपिन्त नं कुशल जू मखुला ? जंगलय् प्राणो-
पिनिपाखें शान्त जू मखुला ?

विश्वन्तरः— पुवकं शान्त हे जू । (मद्दी लः हया बी, विश्वन्तरं ब्राम्हण-
यात लः व फलफूल अर्पण याई) ब्रम्हदेव ! थौं थथे भयंकरगु
वनय्, छाय् बिज्यानागु ? छःपिन्त छु माल ?

ब्राम्हणः— हे महादानी ! जि बुढा जुई धुंकल, शक्ति छफुति हे मदे
धुंकल । उकिं जिगु सेवाया निंति छःपिनि धर्म-पत्नी मद्दी
देवी पवं वयागु खः, छःपिं दानवीरहा खः, जितः छःपिनि
पत्नी दान बिया बिज्याहुं ।

विश्वन्तरः— ब्राम्हण ! भिगः तिति जि काय् म्हाय् दान याना, थौं हानं
छःपिसं जिम्ह धर्मपत्नी पवं बिज्याना च्वन । ज्यू, जि छःपिन्त
छःपिसं धाःगु दान याये । जिके दुगु छु हे सुबुकाः तय्मखु,
कं बिज्याहुं ।

(मद्दीयात स्वयाः)

प्रिय मद्दी ! जालिकुमार व कृष्णाजिनी दान यानाबलय् नं
बुद्धत्व प्राप्तिया निंति हे दान याना । उपि मस्त व छ नं
जितः मयोपि मखु, परन्तु जित दकसिबे जगत संसार उद्धार
यायेगु निंति सर्वज्ञत्व तःसक हे यो । उकिं हे जि थःत तस्सकं
यो योपि काय् म्हाय्, कला. तक नं दान याना च्वनागु खः ।
प्रिय ! छं दुःख ताय्मते ।

मद्दीः— स्वामी ! जि छःपिनि पत्नी खः, छःपि जिम्ह स्वामी ईश्वर
खः । छःपिगु पुण्य कार्यया निंति जितः छु यायेमाल याना
बिज्याहुं । जि उकी विरोध यायेमखु । जिगु जन्म जन्मान्तरया
प्रार्थना नं पूर्ण जुईमा, थ्वहे जिगु कामना दु ।

विश्वन्तरः— (कमण्डलुं लः धाः हाय्काः मद्दीदेवीया ल्हाः ब्राह्मणया
ल्हातय् तई भयंकर शब्द बई)

नेपथ्यः— आर्यपुत्र ! छं संसारयात त्याकल, पृथ्वीयात गुञ्जायमान
यात, छंगु कीर्ति त्रिलोक व्यापक जुल । सम्पूर्ण देव ब्रम्हादि
देवतापिसं छंगु पुण्ययात अनुमोदन यात । थ्व दान मध्येसनं
तःसतं दुष्करगु दान थौं छं पूवंकल, थ्व सत्पुरुषपिनिगु धर्म
खः दानवीर विश्वन्तरया जय ! !! !!!

- ब्राह्मणः— जिं छंहा सर्वलक्षणं पूर्णंहा स्त्री मद्दीदेवी ! छन्त हे बिया-
चवना, थ्व देवी छन्त हे जक लवः, हानं मद्दीदेवीयात नं छ
हे जक योग्य जू, आर्वलि छिपि निम्हं थ्व जंगलय् धर्मपूर्वक
चवना एक चित्तां पुण्य या ।
- विश्वन्तरः— यो ब्राह्मण ! छपिन्त स्वाःगु जुसेलि, छपिसं थ्व मद्दीदेवी
हानं जिके छाय् पवनाचवना ।
- ब्राह्मणः— हे विश्वन्तर ! छं काय्म्हाय् दान व्यु थें थ्व पतिव्रताहा
मद्दीदेवीयात नं सुं असःपुरुषपिसं पवनाः यंकी धकाः जि
वयाः थ्व मद्दीदेवीयात हानं दान बी मजीक थःम्हं दान
कयाः छन्त तं लःल्हाना वने धका वयागु खः, जि छंगु दान-
शील खना तस्सतं लय्ताल, उकिं वर पवं छं, छु वर पवने
मास्ते वो ?
- विश्वन्तरः— जित वर बी धेविज्याहा छःपि सु खः ?
(घनघोरं शब्द थ्वई, हावलसा त्वई अले इन्द्र प्रकट जुई)
- ईन्द्रः— हे राजर्षी ! जिं छन्त च्यागु वर बी पवं ।
- विश्वन्तरः— ओ देवेन्द्र ! यदि छःपिसं वर बीगु खःसा जितः न्हापलाक
थ्व वर बिया बिज्याहूँ कि जितः जिमि पुज्य अजुजुं जि छेय्
वनेबलय् अनुमोदन याय्माः । वर्थे जिं राज अपराधिपिन्त
नं बध-बन्धन यायेगु इच्छा मदेमा ईमित मुक्त याये फय्माः ।
मचा, बुढा, ल्याय्हापि सकलें जिगु आधारय् स्वाय् दय्मा ।
परस्त्री गमनया विचार जिके गुबलें हे मवेमा । मिसातय्गु
बसय् गुबलें मलाय्मा । जिमि काय् दीर्घायु जुया धर्मपूर्वक
पृथ्वीयात त्याकीहा जुईमा । निहथं दिव्य भोजन प्राप्त जुइमा ।
जिं दान बियागु सम्पत्ति गबलें क्षीण मजुइमा । अन्तय् जि
परलोक जुईबलय् सुषति प्राप्त जुइमा । (धकाः ल्हाः विन्ति
यानाचवनी)
- ईन्द्रः— तथास्तु ! आः याकनं हे छं अंबुं छिमित काः बै, छं मस्त
जालिकुमार व कृष्णाजिनीपिनं देवतापिनिगु आनुभावं लाय्कुली
थ्यने धुंकल, छुं घन्दा काय् स्वाः, अप्रमादि जुयाः पुण्य याः ।
(भयंकर शब्दया ल्यु ईन्द्र अन्तरध्यान जुई)
(निहासियां ल्हाः विन्ति यानाचवनी)
- नेपथ्यः— (वार्जं सः वई) (नापं सञ्जय जुजु व मन्त्री ध्यंकः वई)
- विश्वन्तरः— पुज्य बुबाजु ! जिगु सादर प्रणाम !

(३८)

- सञ्जयः— चिरंजीवि जुईमा ।
- मद्दीः— पूज्य बुबा ! मद्दीया प्रणाम स्वीकार याना बिज्याहुं ।
- सञ्जयः— सौभाग्यवती जुईमा ! कुशल जू मखुला ? सुखं चवं मखुला ?
- विश्वन्तरः— जिपिं कुशल हे जू, तर जंगलय सुख घंगु ला थथे हे खः, छगू खं, जिं ब्राह्मण छहसित जालिकुमार व कृष्णाजिनी दात बिया छवयागु, इमिगु छुं खवर दुला थें ?
- सञ्जयः— राजपुत्र व राजपुत्री निहसित नं इमिसं धाक्व घन सम्पत्ति बियाः मुक्त यानाः तये धुन । ईपिं नं वंछवंगु दु ।
(फुसति रानी, मस्त निम्हं व्वना वई)
- विश्वन्तरः— मुमा ! जिगु प्रणाम स्वीकार यानाः बिज्याहुं !
- फुसतिः— चिरंजीवि जुईमा !
- मद्दीः— मुमा ! प्रणाम !
- फुसतिः— सौभाग्यवती जुईमा ! (. बोह ज्वना थनी)
- मस्त निम्हं— मां ! (व्वाय् वनाः कत्ताक घय्पुइ)
- मद्दीः— जि पुता ! जि हेरा ! (घय् घय् पुइ) (ईन्द्र हानं प्रकट जुई)
- ईन्द्रः— महाराज ! छःपिं धन्य खः, विश्वन्तर थें जाःह्य काय्, मद्दी देबी थें जाःह्य भौमचा भ्रले जालि कुमार व कृष्णाजिनी थें जाःपिं छय्पिं दुह्य छःपिं धन्य खः !
- सञ्जयः— विश्वन्तर जिं छन्त पितनाः दुःख बिल, जितः क्षमा या ।
- विश्वन्तरः— श्व छलपोलया राजधर्म खः छःपिंगु दोष मखु, जिं थुकी दुःख मताया ।
- सञ्जयः— विश्वन्तर ! नु ल्याहां नु, शिवि राज्यया नागरिक पिं छंगु वियोगं दुःखी जुयाचवंगु दु । जेत्तुत्तर नगरय् वना छं ईमित शान्ति बीत अनया शासन याय्त वनेनु ।
- ईन्द्रः— विश्वन्तर ! हुं थःगु देशया नागरिकपिन्त शान्ति प्रदान याः हुं ।
(नेपथ्यं म्ये वई, सकले विन्ति यानाचवनी)
(पर्दा धिर्कि वई, नाटक क्वचाई)

Dhamma.Digital

चवमिया दबलिइ पिदने धुंकूगु प्याखं

१) ध्रुव	पूर्णाङ्की नाटक	नेपाली
२) प्रायश्चित्त	"	"
३) सत्यवान साबित्री	"	"
४) बीरसिंह	"	"
५) महिषासुरया वध	"	"
६) अंगुलिमाल	"	नेपालभाषा
७) सिद्धार्थया गृहत्याग	"	"
८) चुनाव	लघु नाटक	नेपाली
९) सहकारीता	"	"
१०) विश्वामित्रको तपस्या भंग	"	"
११) हरिश्चन्द्र	"	"
१२) सफाईको महत्त्व	"	"
१३) देवीनृत्य	सांस्कृतिक नृत्य	"
१४) पूजानृत्य	"	"
१५) देवी असुर राक्षस नृत्य	"	"
१६) मारविजय	छधाः प्याखं	नेपालभाषा

क्यासेट निर्माण

१) कृष्ण अवतरण	पूर्णाङ्की नाटक	नेपाली
२) ज्ञानमाला म्ये	संग्रह	नेपालभाषा
३) अंगुलिमाल	पूर्णाङ्की नाटक	"
४) सिद्धार्थया गृहत्याग	"	"

सफूया रूपय् प्रकाश जूगु प्याखं सफू

१) अंगुलिमाल	पूर्णाङ्की नाटक	नेपाली
२) विश्वन्तर	पूधाः प्याखं	नेपालभाषा

(छिगु ल्हातिइ)

चवमिया अन्य प्रकाशित सफूत-

१) परिव्राण ग्रंथं सहित (तेथो संस्करण)	नेपाली
२) छठक सूत्र	"
३) तीन सूत्र	"
४) विश्वन्तर जातक (दोथो संस्करण)	"
५) बुद्धशासनको इतिहास	"
६) त्रिशूली बजारको संक्षिप्त परिचय	"
७) ज्ञानमाला भजन संग्रह	"
८) विपस्सना ध्यान निर्देश (पद्य)	"
९) अंगुलीमाल नाटक	"
१०) छुट्टक पाठ	नेपालभाषा
११) चरिया पिटक	"
१२) अंगुलिमाल	"
१३) देवघम्म जातक (दोथो संस्करण)	"
१४) बुद्धोपदेशित सार संग्रह (पद्य)	"
१५) उदान	"
१६) गृहस्य धर्म	"
१७) विपस्सना निर्देश (पद्य)	"
१८) धार्मिक बुद्ध बन्वना	"
१९) दाफा भजन ग्वारा संग्रह	"
२०) नमस्कार गायथा	"
२१) धामणेर विनय	"
२२) मांबीया सेवा (पद्य)	"
२३) सुत्तनिपात पारायण वर्गसहित वावरी ब्राम्हणया संक्षिप्त जीवनी	"
२४) विश्वन्तर (पुष्पाः प्याखे)	(ठिगु हे ल्हाःती)

प्रकाशन प्रतीक्षाय्

१) सुगततुर विहारको संक्षिप्त परिचय	नेपाली
२) आमाबाबुको सेवा (पद्य)	"
३) उदान	"
४) जातककथा	"
५) सुत्तनिपात मूलपाली ग्रंथं सहित	नेपालभाषा
६) अंगुलिमाल	नेपाली